

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

На правах рукопису

КОРОЛЮК ІВАННА АНАТОЛІВНА

**ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ
МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта

Освітньо-професійна програма

«Корекційна психопедагогіка (олігофренопедагогіка)»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

БРУШНЕВСЬКА Ірина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

засідання кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

проф. Кузава І. Б. _____

АНОТАЦІЯ

Королюк І.А. Використання театралізованої діяльності у розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами

У роботі з'ясовано теоретичні аспекти проблеми використання театралізованої діяльності в освітньому-виховному процесі дошкільних закладів та початкової школи та експериментально доведено ефективність використання театралізації як інструменту корекції мовленнєвих порушень дошкільнят та молодших школярів, розвитку мовної компетентності дітей. За допомогою порівняльного аналізу навчально-методичної літератури з'ясовано педагогічні умови використання театральних п'єс та постановок у контексті дошкільного навчання та Нової української школи. Проведення експериментального дослідження з використанням методів спостереження дозволило визначити ефективність використання театралізації в освітньо-виховному процесі дошкільних навчальних закладів і початкової школи. Другий розділ дипломного дослідження присвячено практичним аспектам використання театралізації в освітньо-виховному процесі дошкільних навчальних закладів і початкової школи. Акцент зроблено на обґрунтуванні педагогічних умов ефективного використання театралізованої діяльності як засобу корекції мовленнєвих порушень у дітей.

Ключові слова: театр, театралізація, театралізована діяльність, мовленнєві порушення, корекція мовлення, молодші школярі, діти дошкільного віку, практична діяльність.

SUMMARY

Koroliuk I.A. The use of theatrical activity in the development of speech of children with special educational needs

The theoretical aspects of the problem of using theatrical activity in the educational process of preschool and primary school are clarified and the

effectiveness of using theatricalization as a tool for correcting speech disorders of preschoolers and primary schoolchildren, developing children's language competence is experimentally proved. Through a comparative analysis of educational and methodological literature, the pedagogical conditions for the use of theatrical plays and performances in the context of preschool education and the New Ukrainian School were determined. An experimental study using observation methods made it possible to determine the effectiveness of using theatricalization in the educational process of preschool and primary school. The second chapter of the thesis is devoted to the practical aspects of using theatricalization in the educational process of preschool and primary schools. The emphasis is placed on substantiating the pedagogical conditions for the effective use of theatricalized activities as a means of correcting speech disorders in children.

Key words: theater, theatricalization, theatricalized activity, speech disorders, speech correction, primary school children, preschool children, practical activity.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Проблема дослідження порушень мовлення в сучасній науковій практиці.....	9
1.2. Театралізована діяльність як метод корекції мовленнєвих порушень у дітей	20
1.3. Зміст і завдання театралізованої діяльності з дітьми дошкільного віку, що мають порушення мовлення	32
РОЗДІЛ II. ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ	
2.1. Методика впровадження театралізованої діяльності у процесі корекції мовленнєвих порушень.....	38
2.2. Організація і зміст експериментального дослідження.....	53
2.3. Вплив експериментальної методики на результативність роботи з мовленнєвими порушеннями у дошкільників засобами театралізації.....	63
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Розглядаючи дошкільне дитинство, вітчизняні та європейські науковці доходять висновку, що цей період розвитку дитини є унікальним віковим періодом, що характеризується своєрідною логікою та специфікою розвитку. Теоретики та практики педагогічної науки констатують, що дитина в цьому віці має свій особливий культурний світ зі властивими тільки цьому періоду межами, цінностями, мовою, способом мислення, почуттями, діями.

Аналізуючи досвід роботи з дітьми цього вікового періоду, дослідники наголошують, що в кожній дитини присутнє бажання брати участь у грі, зокрема, театралізованій. Адже в ній дитина має змогу відтворити вже знайомі їй казкові або літературні сюжети. Саме це активізує її мислення, тренує пам'ять та образне сприйняття, розвиває уяву, удосконалює мовлення.

Практики педагогічної сфери та театральні педагоги констатують, що розвиваючі можливості театралізованої діяльності є величезними, тематика цього напрямку є необмеженою, і може задовольнити найвибагливіші інтереси, бажання та вподобання дитини. Театралізована гра всебічно збагачує досвід дитини, активізує її інтерес до мистецтва, спілкування, розвиває здібності, сприяє збагаченню творчого потенціалу.

Освітняни стверджують: залучення дитини-дошкільника до театралізованої діяльності - це один із найефективніших способів впливу на неї. І особливо це актуально, якщо дитина має особливі освітні потреби (ООП). Враховуючи те, що провідним способом театралізованої гри є емоційна виразність, можна стверджувати, що в ній найбільш повно і яскраво проявляється принцип «навчати — граючи».

Як вітчизняні педагоги, так і їх зарубіжні колеги, наголошують, що навчання завжди повинно мати діяльнісний характер. А від якості навчання як діяльності залежить результат навчання, розвитку та виховання дітей.

Діти з ООП реалізують позитивний емоційний досвід саме у театралізованій грі, набуваючи впевненості у своїх силах. Дитина з особливими освітніми потребами саме у грі вчиться розмірковувати,

аналізувати свою поведінку та поведінку інших, стає уважнішою і витривалішою, більш терпимою та зосередженою. Програючи ту чи іншу роль, діти за рахунок входження в образ іншої особи, збагачуються новими ідеями, почуттями, уявленнями, тим самим розширюючи, збагачуючи та поглиблюючи власну особистість.

Поступово дитяча гра набуває творчого характеру, емоційної насиченості і, як результат, активізується мовлення. Чітка і правильна вимова – запорука продуктивного спілкування, впевненості, всебічного розвитку особистості. Варто сказати, що це особливо актуально для дітей із тяжкими порушеннями мовлення, які часто мають труднощі в спілкуванні в публічній площині.

На думку сучасних фахівців, виразність мовлення дітей дошкільного віку включає формування чіткої артикуляції звуків рідної мови, правильної їхньої вимови, чистої вимови слів і фраз, правильного мовленнєвого дихання, а також саме вміння використовувати достатню виразність голосу, нормальний темп мови та різні інтонаційні засоби виразності (мелодіку, логічні паузи, наголос, темп, ритм, тембр).

Розмірковуючи над цим питанням, а саме щодо підвищення рівня розвитку мовлення дітей з ООП, ми в нашій роботі спробували довести вірогідність думки, що театралізована діяльність найбільш успішно вирішує педагогічні завдання та задовольняє потреби дитини з важкими порушеннями мовлення. Ми аналізували дану проблему, вивчаючи сучасні погляди науковців на цю тему та вже наявний досвід педагогів-практиків Волині.

Попри наявність ряду наукових праць, присвячених цій темі, дана проблема не була глибоко досліджена і водночас має великий потенціал для вивчення. Саме тому ми обрали темою дослідження **«Використання театралізованої діяльності у розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами»**.

Актуальність дослідження полягає в тому, що під впливом

загальнокультурних змін, як на всеукраїнському, так і на регіональному рівні, змінюються й умови діяльності педагогів. Входження України до європейського простору зумовлює ряд вимог щодо уваги педагогів до дітей з особливими освітніми потребами. Велику увагу приділяють тим методам, які мають апробований досвід у країнах Європи і сьогодні актуальні для впровадження в Україні. Важливо, що й вітчизняні педагоги мають певні напрацювання в даному напрямку. Однак їхній практичний досвід мало вивчений, що і підкреслює актуальність нашого дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність запропонованої експериментальної методики з розвитку мовлення дітей дошкільного віку через театралізовану діяльність.

Завдання дослідження. Досягнення мети дослідження передбачає розв'язання таких завдань:

1. Аналіз наукової літератури та джерел з визначеної проблеми.
2. Дослідження нових підходів до роботи з дітьми з ООП в контексті динамічних змін сьогодення.
3. Окреслення світового та вітчизняного досвіду використання театралізованої діяльності в роботі з дітьми з ООП.
4. Визначення проблем та досягнень в роботі педагогів Волині, які використовують театралізовану діяльність.
5. Впровадити експериментальну методику розвитку мовлення дітей дошкільного віку через театралізовану діяльність.

Об'єктом дослідження є розвиток мовлення дітей з особливими освітніми потребами.

Предметом дослідження є використання театралізованої діяльності у процесі розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами.

Методи дослідження: теоретичні – для аналізу історії накопичення знань з даної проблематики; загальнонаукові – системний, функціональний, структурний – для визначення основних концепцій і напрямків в

дослідженнях обраної теми; методи аналізу, синтезу, індукції і дедукції для вивчення філософської, культурологічної, соціологічної, історичної літератури з питань роботи з дітьми, що мають ООП.

Експериментальна база дослідження: комунальний заклад «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 комбінованого типу Луцької міської ради».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, розглянуто питання використання театралізованої діяльності у розвитку мовлення дітей з особливими освітніми, обґрунтовано методичні рекомендації щодо розвитку мовлення дошкільників завдяки участі у театральній діяльності.

Практичне значення дослідження. Результати роботи можна використовувати під час дослідження сучасного європейського, всеукраїнського та регіонального педагогічного досвіду роботи з дітьми з ООП, апробованих та новітніх практик у роботі над покращенням мовлення у дітей, при розробці нових методів роботи з дошкільниками, розробці нових освітніх, культурних, суспільно-політичних ініціатив, що стосуються дітей з ООП.

Апробація матеріалів кваліфікаційної роботи здійснювалась шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, а також під час роботи IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти» (16-19 травня 2024 року).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальна кількість сторінок – 101 с.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Проблема дослідження порушень мовлення в сучасній науковій практиці.

Перспектива входження України в європейське співтовариство, сучасні євроінтеграційні процеси в Україні зумовлюють приведення вітчизняної педагогічної науки та практики до світових стандартів, водночас акцентуючи увагу на унікальному багаторічному досвіді українських науковців та освітян-практиків. Важливу ланку в цьому процесі займає робота з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Це зумовлено великою увагою до потреби формування безбар'єрності в суспільстві. Зокрема, ряд дослідників присвятили свої праці вивченню мовленнєвих порушень у дітей, аналізу їх сучасних класифікацій.

Сучасні дослідники констатують, що проблема порушення мовлення у дітей з кожним роком набуває все більшої актуальності. Статистичні дані свідчать, що з кожним роком збільшується кількість дітей з недостатньо сформованою мовленнєвою компетентністю, що необхідна для шкільного навчання. Тому дуже важлива увага до цієї проблеми ще в період дошкільця, аби дитина мала змогу, вступивши до школи, почувати себе комфортно у спілкуванні з однолітками та в участі у освітньо-виховному процесі. Зокрема, дослідники М. Шеремет, В. Тарасун, Н. Пахомова наголошують, що мовленнєва патологія тісно пов'язана з успішністю в школі, психологічним статусом та адаптацією дітей в соціумі [52-55; 73-75; 80-83].

Як зауважує сучасний науковець Л. Журавльова, згідно наявної інформації з відкритих джерел, у початкових класах українських освітніх закладів збільшилася кількість дітей зі складною структурою дефекту, ускладненими і важкими порушеннями розвитку [19]. Фахівці все частіше констатують множинний характер порушень, що стосується як фізичної, так і психічної сфери дитини. Важливо наголосити, що ці діти не мають відхилень

в інтелектуальному розвитку, але на етапі вступу до школи мають низький рівень шкільної зрілості, відчувають труднощі у навчанні.

Так, згідно наявної інформації, серед учнів першого класу (30 дітей): 10 дітей з хронічними захворюваннями; 15 – з нервово-психічними відхиленнями; 11 – «шкільно-незрілі»; 12 – дисгармонійний фізичний розвиток; 22 – низькі функціональні резерви ССС; 18 – порушення постави [38].

Однією з найбільш поширених проблем психофізичного розвитку дітей уже протягом тривалого часу є мовленнєві порушення. Порушення мовлення – це відхилення від норми, прийнятої у певному мовному середовищі [24].

Ситуація, що склалася, ставить питання про необхідність створення нових організаційних форм роботи з корекції мовленнєвого розвитку дітей. Адже порушення мовлення у дітей стають перешкодою у спілкуванні, обмежують можливість соціальної адаптації. Серед причин, що формують такі порушення, головними називають розлади психофізіологічного механізму мовлення. У таких ситуаціях не можливо знайти вирішення без допомоги фахівців. Спеціалісти наголошують, що ця проблема потребує невідкладного кваліфікованого вирішення. Адже з часом порушення мовлення можуть впливати на розвиток психіки індивіда [1].

Проблема порушення мовлення у дітей були об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців. Зокрема, ця проблема широко висвітлена в працях І. Брушневської, Е. Данілавічюте, Л. Журавльової, З. Ленів, Н. Пахомової, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко.

Оригінальним і актуальним в розрізі сучасного підходу до вивчення проблеми є досвід науковців Т. Качар, А. Колупаєвої, Б. Коваленко, О. Кононенко, Н. Короткової, К. Крутій, З. Ленів, Ю. Пінчук, Т. Поніманської, М. Шеремет, Н. Чередниченко, Л. Чіхман, [23; 25; 31; 35; 56; 58; 80-83].

Зокрема, ці науковці окреслили актуальні проблеми діагностики розвитку мовлення, виявлення його загальних і специфічних особливостей. Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Трофименко, М. Шевченко та ін. займалися вивченням розвитку мовлення дітей із фонетико-фонематичним та загальним недорозвитком мовлення, особливостей цього процесу [72; 73-75]. Л. Дідкова, Л. Журова, М. Шеремет та ін. вивчали питання формування та вдосконалення лексико-граматичної сторони мовлення.

Такі провідні вчені, як І. Брушневська, О. Гопіченко, О. Гриненко, Е. Данілавічюте, Л. Єфименкова, Л. Назарова, Н. Пахомова, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, Н. Чередніченко наголошували на багатогранності проблеми діагностики та корекції порушень мовлення у дітей. Ці праці значно розширили і поглибили погляд на окреслену проблему в сучасній науковій практиці.

Логопедична наука сьогодні є надзвичайно важливим елементом існування здорового суспільства. Після Помаранчевої Революції, а ще більше після Революції Гідності, Україна почала стрімко зближатися з країнами Європи, вивчати передовий досвід цих країн, намагатися впроваджувати кращі практики в вітчизняні реалії. Зокрема, це стосується сфери освіти. Великий акцент в даному напрямку робиться на дітях, які мають особливі освітні потреби. Загалом, у суспільстві триває постійна робота щодо створення безбар'єрності. Ці та інші процеси зумовили протягом останніх двадцяти років стрімкий розвиток логопедичної науки. Ця наука, яка вважалася стратегічним напрямком за часів СРСР, а в 90-ті роки була дещо обмежена увагою, знову перебуває в авангарді уваги науковців та практиків.

Нині спостерігається високий інтерес суспільства до мовленнєвої функціональної системи, проблем її розвитку в онтогенезі, наявних і перспективних можливостей подолання та попередження порушень мовленнєвої діяльності дітей та дорослих.

Ознайомлення з сучасними світовими практиками, зокрема розвитком логопедії в сучасних умовах у країнах Європи, дає змогу констатувати, що ця

сфера протягом останніх двох десятиліть розширилася і вже значно перевищує ті уявлення, які ми маємо про логопедію ще з радянських часів. Змінилися уявлення про діагностику симптомів, шляхи корекції порушень мовлення.

Сучасні українці фахівці, які працюють з порушеннями мовлення у дітей, звертають увагу, зокрема, на нейропсихологічні, нейрофізіологічні, нейро- та психолінгвістичні проблеми патології мовлення та шляхи їх усунення.

Існуюча диференціація зумовлена тим, що тяжкі мовленнєві порушення мовлення у дітей зумовлюють значний вплив на їх психічний та інтелектуальний розвиток. Таким чином над проблемою працюють фахівці як педагогічного, так і медичного напрямку. А також розглядається соціальний аспект цієї проблематики.

Відповідно, в сучасній науковій практиці існують досить різноманітні підходи в дослідженні порушень мовлення. Так, виокремлюють клінічний, психолого-педагогічний, лінгвістичний, клініко-психолого-педагогічний та нейропсихологічний підходи.

Окрему увагу приділяють психолінгвістичному підходу. За свідченням вчених, нині наука послуговується тими висновками в плані формування фундаментальних наукових уявлень про природу мовленнєвої діяльності, її структуру, психологічні механізми, операційний склад, які дає саме психолінгвістика. Психолінгвістичний підхід був уперше впроваджений в дослідження Є. Соботович. Цей підхід значно змінив погляди на патогенез мовленнєвих порушень. Це дозволило фахівцям дослідити фундаментальні проблеми, за якими крилися реальні причини затримки, недорозвитку, втрати, розладів мовлення.

Цей підхід дозволив привернути увагу фахівців до проблеми виправлення не лише зовнішніх виявів дефекту, але й корекції стійких патологічних механізмів, що унеможливають розвиток мовленнєвої

функціональної системи як саморегульованої та здатної до саморозвитку.

Вчені наголошують, що наукові знання, отримані завдяки застосуванню психолінгвістичного підходу дозволяють дослідникам по-іншому поглянути на підходи в класичній логопедії, які багато років були незмінними. Зокрема, сьогодні вже можна запропонувати нову класифікацію порушень мовлення.

Загалом, науковці використовують класифікацію порушень всіх видів мовлення, що формується, виходячи з причин та особливостей патології.

Сучасна наукова практика пропонує дві класифікації мовленнєвих порушень: клініко-педагогічну та психолого-педагогічну.

Значну роботу щодо дослідження, порівняння цих класифікацій провів В. Тищенко. Науковець звертає увагу на сучасний стан цих класифікацій, називає існуючі протиріччя та пропонує шляхи їх усунення [77]. Так, науковець окреслює можливості функціональної взаємодії клініко-педагогічної та психолого-педагогічної класифікацій, називає переваги та недоліки кожної з поданих класифікацій. Окремий акцент В. Тищенко робить на протиріччях між цими класифікаціями, що були виявлені протягом багаторічної практики логопедичної роботи. Акцентує увагу і на актуальних питаннях в рамках функціонування цих класифікацій, що потребують вирішення [77].

Ряд науковців, у тому числі й В. Тищенко, наголошують на необхідності врегулювання актуальних питань щодо клініко-педагогічної та психолого-педагогічної класифікацій порушень мовлення у дітей. Вказують на потребу оновлення наявних класифікацій, звернення уваги до тих змін та нюансів, що виникли в процесі практичної роботи та усунення протиріч, які були зафіксовані [77].

Для врегулювання цих питань, зокрема, В. Тищенко пропонує включити до існуючих класифікацій такі порушення як група системних порушень мовлення, затримка мовленнєвого розвитку. Також пропонується виділити в окремі нозології порушення, які нині позначаються як ЗНМ

нез'ясованої етіології [77].

Звертаючись до історії вивчення окресленої проблеми, варто зауважити, що до ХХ століття вивчення мовленнєвих порушень у дітей проводилося переважно з клінічних позицій.

Результатом багаторічної практичної та наукової діяльності, що стосувалася вивчення клінічних проявів різноманітних патологій мовлення, стала клініко-педагогічна класифікація.

Основоположником цієї класифікації є А. Куссмауль, який працював у другій половині ХІХ століття. Ця класифікація в подальшому зазнала вдосконалення силами провідних вчених ХХ століття. Це, зокрема, Ф. Рау, М. Хватцев, О. Правдіна та ін.

У сучасній науковій практиці клініко-педагогічна класифікація представлена 2 групами порушень. Це порушення усного мовлення і порушення писемного мовлення.

Порушення усного мовлення розділені на фонаційні (зовнішні) та структурно-семантичні.

Фонаційні (зовнішні) - це афонія, дисфонія, дислалія, дизартрія, ринолалія, заїкання, тахілалія, брадилалія.

Структурно-семантичні: алалія, афазія.

Порушення писемного мовлення включають порушення письма (аграфія, дисграфія, дизорфографія) та порушення читання (алексія, дислексія).

Класифікація мовленнєвих порушень

Табл. 1.1.

Тип порушення	Категорія	Види порушень
Порушення усного мовлення	Фонаційні (зовнішні)	Афонія, дисфонія, дислалія, дизартрія, ринолалія, заїкання, тахілалія, брадилалія
	Структурно-семантичні	Алалія, афазія
Порушення писемного мовлення	Порушення письма	Аграфія, дисграфія, дизорфографія
	Порушення читання	Алексія, дислексія

З середини ХХ століття відбувалися ґрунтовні лінгвістичні дослідження, і як наслідок - почала формуватися відповідна термінологія, систематика, теоретичні моделі механізмів порушень мовленнєвого розвитку.

Науковцями, які є прибічниками психолого-педагогічного напрямку, була розроблена психолого-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень. Вона сформувалася на основі дослідження розладів мовлення у дітей. Її автори мали на меті підготувати теоретичну базу для роботи логопедів та зручного комплектування груп у спеціальних дошкільних і загальноосвітніх освітніх закладах.

За радянського періоду прийнято було виділяти три рівні розвитку мовлення. Цей діапазон сягає від рівня повної відсутності загальноповживаних засобів до розгорнутих форм зв'язного мовлення з елементами фонетико-фонематичного і лексико-граматичного недорозвитку.

Згодом фахівці з логопедії пропонують доповнити цей діапазон четвертим рівнем розвитку мовлення. Цей рівень включає дітей з різко вираженими залишковими проявами лексико-граматичного і фонетико-

фонематичного недорозвинення мовлення.

В сучасній науковій практиці ряд дослідників окремо виділяють такий вид мовленнєвого порушення, як лексико-граматичне порушення. Цьому порушенню характерний обмежений лексичний запас і несформованість граматичної будови, а також зв'язного мовлення при збереженості звуковимови і фонематичних процесів.

Психолого-педагогічний підхід ліг в основу розробки різних методик обстеження стану дитячого мовлення. З методиками можна ознайомитися в працях Т. Піроженко, М. Савченко та інших дослідників [56; 68].

Узагальнюючи твердження сучасних українських дослідників та їх європейських колег, варто сказати, що недоліки мовлення є тією групою труднощів у навчанні, з якими діти зустрічаються в першу чергу.

Різні фахівці, залежно від своєї сфери діяльності, називають різні причини порушень мовлення у дітей.

Сучасні педіатри констатують, що у розвитку мовлення дитини простежуються певні закономірності. Умовно в процесі оволодіння малюком мовленнєвими навичками можна виділити декілька етапів. На першому, підготовчому етапі, відбувається дозрівання відділів мовленнєвого апарату, що бере участь у мовленнєвому акті: центрального відділу – кора головного мозку і периферичного – органів слуху і органів, що беруть участь у вимові звуків (дихання, голос, артикуляція). Наступний етап – розвиток розуміння мовлення. На основі цього з'являються перші усвідомлені слова. Далі з набуттям певного словникового запасу, відбувається перехід до застосування фазового мовлення. Останній етап – формування достатнього лексичного запасу, вміння користуватися монологічним мовленням, правильне граматичне його оформлення, чітка і виразна вимова звуків і слів.

Перший рік життя малюка є підготовчим етапом оволодіння мовленням. В цей час у дитини з'являється зорове і слухове зосередження, відшліфовується розуміння мовлення, у процесі лепету активно розвивається

артикуляційний апарат.

На другому році життя зростає здатність до наслідування мовлення дорослих, відбувається інтенсивний розвиток розуміння мовлення, активне говоріння.

Уже в три роки діти можуть засвоїти і правильно вимовляти більшість звуків, крім [p], шиплячих, і навіть вимовляти всі звуки. На четвертому році життя дитини фіксують покращення вимови, яка стає більш чіткою.

У п'ять років дитина має значні успіхи в розумовому та мовленнєвому розвитку. Зростає мовленнєва активність. Діти все частіше ставлять запитання дорослим. Відбувається активне збагачення словника.

На шостому році життя досягається доволі високий рівень мовленнєвого розвитку дітей. Дошкільник правильно вимовляє всі звуки, чітко і зрозуміло вимовляє слова, має необхідний для вільного спілкування словниковий запас, правильно використовує граматичні форми і категорії; його висловлювання стають більш змістовними, виразнішими, точнішими. Все це дає можливість шестирічній дитині успішно оволодіти шкільним матеріалом.

Саме до цього періоду життя дитини – дошкільця – прикута особлива увага фахівців, зокрема і в плані порушень мовлення.

Логопеди констатують: причинами того, що діти говорять неправильно, є неувага до малюка в ранньому віці, в період активного оволодіння мовленням, помилки в мовленні батьків або вихователів, наслідування однолітків (рис. 1.1.)

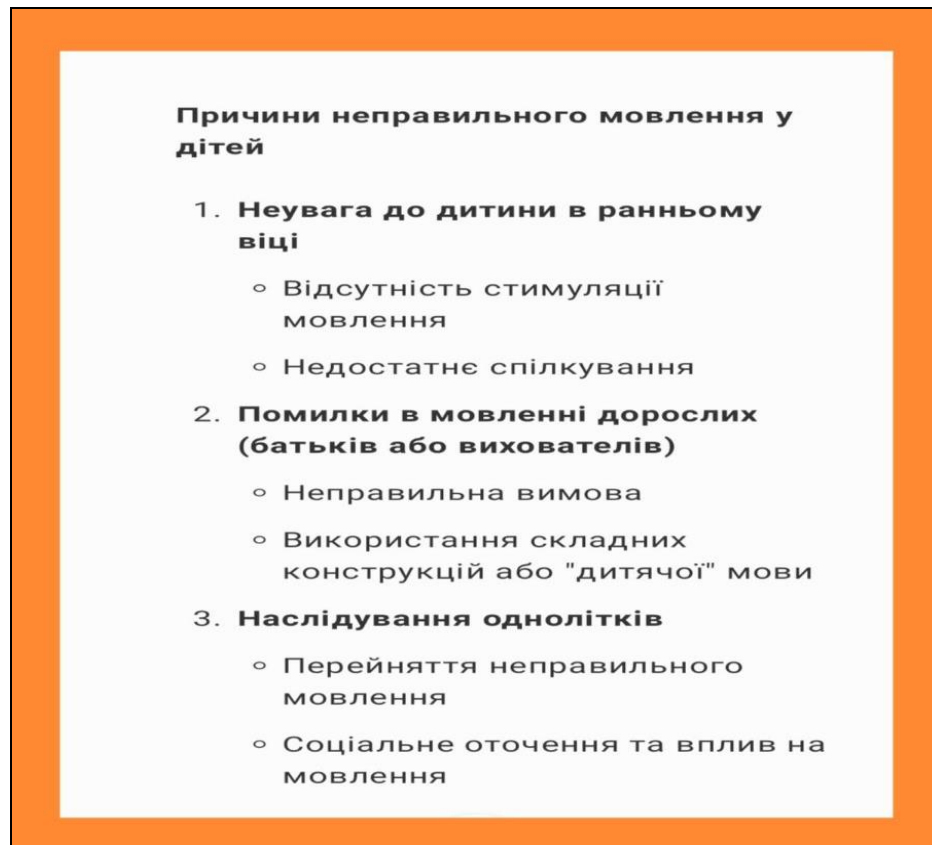

Рис.1.1. Причини неправильного мовлення у дітей

Недоліки вимови найчастіше відображаються у письмі й читанні. Намагання їх подолати стає для дитини додатковим навантаженням. Якщо не звернути серйозну увагу на цю проблему і не надати дитині кваліфіковану допомогу, дитина може відставати від однокласників, отримувати низькі оцінки, втрачати інтерес до навчання.

Фахівці констатують, що перше місце серед недоліків мовлення дитини займає дислалія – специфічне порушення вимовляння звуків; відсутність або неправильна вимова звуків. Майже $\frac{3}{4}$ всіх школярів мають недоліки мовлення. З них у 1 класі найбільше дітей з недоліками вимови шиплячих і свистячих звуків, [р], потім [л], набагато рідше зустрічається неправильна вимова [к], [г], [й]; ще рідше – інших звуків. Менше зустрічаються недоліки дзвінкості приголосних та їх пом'якшення. Інколи спостерігається гнусава вимова звуків. Іноді проявляється невміння користуватися в процесі мовлення диханням.

О. Губенко та Л. Мельничук у своєму посібнику «Розвиток

мовленнєвих здібностей молодших школярів» констатують, що з досвіду роботи у школі можна сказати: за три спеціальних заняття у тиждень з вчителем-логопедом можна виправити у дітей недоліки вимови групи шиплячих звуків; недоліки вимови [р] або [л] – у середньому за 3 місяці [12].

Найважчі порушення мовлення (недоліки вимови звуків різних груп, заїкання, гнусавість тощо) потребують більшого часу (до 8 місяців, іноді – більше).

Порушення мовлення у дітей є об'єктом досліджень різних фахівців. Так само власне бачення на причини порушень та можливості виправлення ситуації мають як педагоги, так і лікарі-практики.

Зокрема, лікарі-стоматологи наголошують, що недоліки вимови можуть бути результатом порушень у будові артикуляційного апарата: відхилення у розвитку зубів, неправильне розташування верхніх зубів по відношенню до нижніх тощо. Щоб попередити недоліки, важливо стежити за станом і розвитком зубощелепної системи, вчасно звертатися за порадою до стоматолога, виправляти їх, лікувати зуби.

Важливе значення має слух. Лікарі констатують, що, для того, щоб навчитися чітко і правильно вимовляти звуки, слова, дитина має перш за все їх почути. Навіть при незначному зниженні слуху дитина втрачає можливість нормально приймати мовлення. Тому дуже важливо звертати увагу батьків на своєчасне лікування органів слуху. Слід також берегти ще не зміцнілий голосовий апарат дитини.

Бувають випадки, коли дитина говорить, здавалося б, правильно, а в школі з перших кроків навчання читанню і письму в неї виникають труднощі. Причина - незначні або, як кажуть спеціалісти, «стерті» порушення мовлення.

У результаті дослідження на рівні педагогічної класифікації були виділені три типи молодших школярів із специфічним відставанням з мови:

Тип I – діти з відставанням в оволодінні читанням і усним мовленням;

Тип II – діти із відставанням в оволодінні письмом;

Тип III – діти із загальним відставанням з мови.

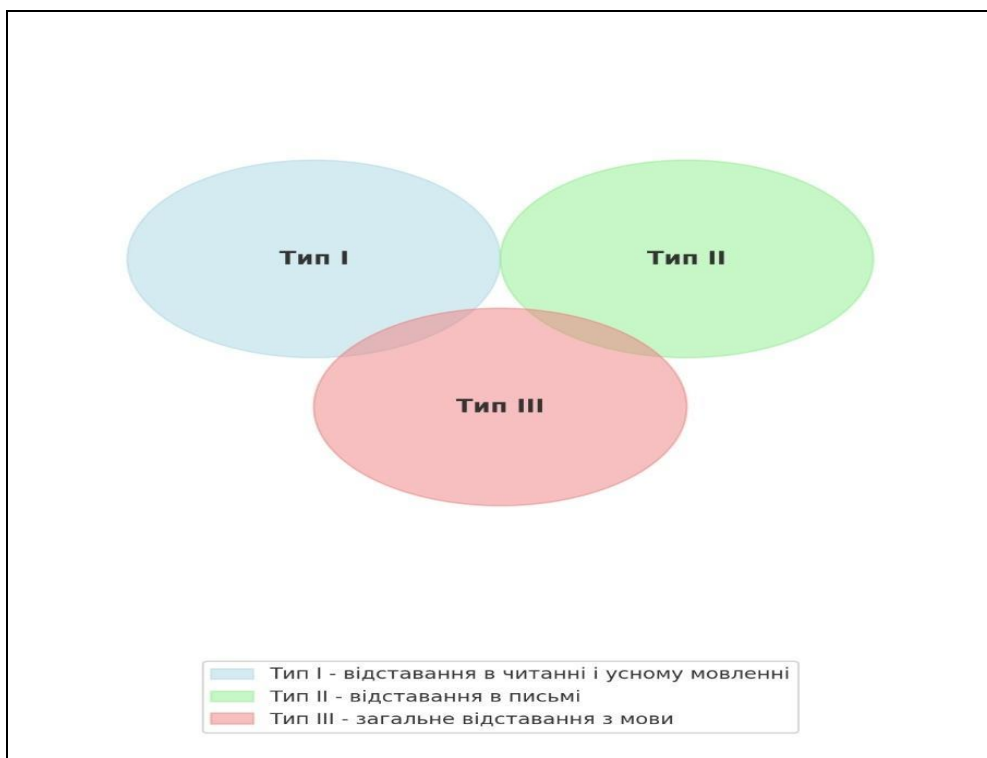

Рис. 1.2. Типи молодших школярів із специфічним відставанням з мови

Отже, проблема порушень мовлення в сучасній науковій практиці представлена досить широко. Це важливе питання в своїх дослідженнях піднімали ряд вчених та педагогів-практиків. Також власне бачення причин та перспектив вирішення цієї проблеми пропонували лікарі, психологи, інші фахівці. Однак новий час пропонує нові шляхи вирішення цієї проблеми. Наявний вітчизняний та європейський досвід і зумовив актуальність нашого дослідження.

1.2. Театралізована діяльність як метод корекції мовленнєвих порушень у дітей

Питання використання театралізованої діяльності з метою корекції мовленнєвих порушень у дітей сьогодні привертає увагу все більшої кількості науковців та педагогів-практиків. Євроінтеграція дозволила вивчити досвід у цьому питанні провідних країн, поєднати його з

напрацюваннями вітчизняних фахівців, запропонувати нові бачення та підходи в цьому напрямку.

Ця проблематика розглядається в контексті ширшого питання – соціалізації, адаптації, покращення стану дітей з особливими освітніми потребами.

Зокрема, понад 30 років діє метод лялькотерапії (рис. 1.3.). Використання театру ляльок для покращення стану дітей з різними нозологіями показав свою результативність в різних країнах. Він довів свою високу ефективність у роботі з тисячами дітей з невротами, поведінковими труднощами, труднощами спілкування, гіперактивністю, агресіями та багатьма іншими складнощами.

Рис. 1.3. Елементи лялькотерапії

Прибічники цього методу успішно застосовують методику і в дитячих садках, і в школах, і при психотерапевтичній роботі, і навіть удома як елемент виховання та корекції.

З власної практики фахівці переконують, що театр ляльок може бути дуже потужним інструментом практичної психології. Потрібно лише вміти ним користуватися.

В Україні цю практику багато років застосовує арт-терапевт І. Єфімова. Фахівець досягла значних результатів у роботі з дітьми з аутизмом, що було підтверджено численними дипломами всеукраїнських та міжнародних фестивалів. Театральні вистави за участю дітей з особливими освітніми

потребами були високо оцінені фахівцями і як мистецьке явище, і як дієвий метод роботи щодо покращення комунікативних здібностей дітей та їх соціалізації.

Рис. 1.4. І. Єфімова з колегами з театру ляльок

Загалом засоби театральної діяльності, згідно даних багаторічних досліджень та практичного застосування, мають значний вплив на формування мовленнєвої компетентності у дітей з порушенням мовлення. Особливо використання цих методів є актуальним сьогодні, коли в Україні реалізується програма безбар'єрності, приділяється велика увага розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Лікарі констатують, що останнім часом в Україні збільшується кількість дітей з порушеннями психофізичного, у тому числі і мовленнєвого, розвитку.

Формування мовленнєвої компетентності – одне із пріоритетних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини як у закладі дошкільної освіти, так і в початковій школі.

З огляду на соціальну і педагогічну значущість рідної мови для становлення і розвитку кожної особистості, корекції загального недорозвитку мовлення в системі навчання і виховання відведено провідну роль. Адже набуті в дошкільному віці та початковій школі якості, зокрема, пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу подальшого шкільного навчання дитини, а й значною мірою зумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність кожної дорослої людини. У зв'язку з цим своєчасне виявлення і виправлення недоліків мовленнєвого розвитку у дошкільників та молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти.

Одним із шляхів оновлення змісту педагогіки є компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини, про що йдеться в нормативних актах, якими керується сучасна українська школа [18, 20, 42, 47, 59, 60, 61, 65].

Беручи до уваги особливості фізіологічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, постає важливе завдання не лише скоригувати наявні порушення в дошкільному віці, але й попередити можливі порушення, а також розвивати і формувати мовлення дітей, максимально наближаючи цей процес до вікової норми.

Практика свідчить, що застосування театралізованої діяльності як засобу корекції емоційної і комунікативної сфери дітей із порушенням мовлення, здійснює позитивний вплив на розвиток емоційності, мовлення, підвищує ефективність корекції комунікативної сфери, формування основ образного мислення ще на етапі підготовки дітей до процесу навчання в школі.

Наочно доведено, що театралізована діяльність є специфічним видом дитячої активності, одним із найулюбленіших видів творчості. Діти охоче включаються в театральну діяльність, спонукувані літературними, ігровими, особистісними мотивами.

Цій темі присвячували свої наукові пошуки багато сучасних дослідників, зокрема О. Демченко, А. Василюк, С. Драбинюк, К. Іщенко. Дослідники, зокрема, вивчали виховні можливості театралізованої діяльності у роботі з обдарованими дітьми. Також їхня увага була зосереджена на театралізованій діяльності як засобі розвитку творчості дітей з особливими освітніми потребами.

Вони наголошують, що театр є невід'ємною складовою процесу виховання особистості; розглядають особливості використання театру як засобу виховання; розкривають афективно-почуттєвий потенціал театру як педагогічного засобу; досліджують теоретичні та методичні аспекти формування основ емоційної культури молодших школярів у інклюзивному освітньому просторі засобами театрального мистецтва; наводять приклади використання ігор-драматизацій для розвитку компонентів емоційної культури дітей з особливими освітніми потребами [14; 15; 16].

О. Демченко та С. Драбинюк торкаються теми розвитку емоційної саморегуляції молодших школярів із проявами обдарованості в процесі діяльності театрального гуртка [15]. Крім потенціалу театру в шкільній практиці, С. Драбинюк досліджувала також використання полімовного театру в закладах вищої освіти для підготовки майбутніх учителів [84]. Взагалі, тема полімовного театру займає значне місце в дослідженнях науковиці. Зокрема, вона піднімала питання значення полімовного театру в розвитку soft skills обдарованих дітей. Проводила і дослідження особливостей розвитку комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності, що близьке нашій темі [17].

Дослідники наголошують, що театралізована діяльність допомагає дитині передати свої емоції, почуття не тільки у звичайній розмові, але і публічно. Звичку до виразного публічного мовлення, що, насамперед, вимагає правильної вимови звуків рідної мови, можна виховати тільки через залучення дитини до виступів перед аудиторією. Робота над образом

передбачає використання всіх виразних засобів, що дозволяє дітям реалізувати свої комунікативні потреби (погляд, посмішка, міміка, виразні вокалізації, виразні рухи, пози, що використовуються для мети спілкування).

У театралізованій діяльності активно розвивається діалог як форма соціалізованого (комунікативного) мовлення. Завчені під час підготовки до вистави літературні зразки мовлення діти використовують у подальшому як готовий мовний матеріал у вільному мовленнєвому спілкуванні.

Інсценівки або окремі сцени із вистави, що використовуються в театралізації, є готовими моделями комунікативних ситуацій. У процесі їх розучування діти набувають комунікативний досвід, який потім можуть використати в реальних ситуаціях.

Театралізована діяльність дає можливість розвивати здібності кожної дитини, формувати творчу уяву, комунікативні навички.

Вплив театралізованої діяльності на психічний розвиток дитини з недостатнім розвитком мовлення ґрунтується на засвоєнні досвіду народу. Казки, фольклор надають позитивний емоційний вплив на дітей в дошкільному та молодшому шкільному віці.

Театралізована діяльність поєднує в собі засоби і способи розвитку творчих та мовленнєвих здібностей дитини, розвиток емоційно-вольової сфери, є перспективним напрямом, одним із ефективних засобів розвитку мовленнєвих здібностей дітей.

Ряд науковців, розглядаючи театралізовану діяльність як засіб формування та розвитку мовлення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення, констатує, що організація театралізованої діяльності дітей стимулює навчальну, пізнавальну, артистичну та природну мовленнєву діяльність, має позитивний вплив на моторну, сенсорну, емоційну сферу. За словами науковців, правильно побудована театральна діяльність має значне корекційне значення для дитини із тяжкими порушеннями мовлення [6-8; 13].

Зокрема, в царині спеціальної педагогіки і психології постійно триває процес удосконалення наявних прийомів та методів роботи з дітьми, звернення до забутих традиційних методик та їх реанімація в сучасному ключі, в поєднанні з сучасними підходами, які в симбіозі благотворно впливають на дитину, забезпечуючи успіх корекційної, розвивальної роботи з дітьми, що мають ООП.

В цьому процесі фахівці наголошують на забезпеченні дитиноцентричного підходу, що є вимогою, закладеною в нормативних документах Нової української школи. Зокрема, сучасні педагоги будують свою роботу на базі тенденцій, регламентованих Державним стандартом початкової освіти [17]. Зокрема, мова йде про тенденцію до створення індивідуальної освітньої траєкторії кожного здобувача освіти, що має на меті якомога краще розкрити творчий потенціал учнів, мотивації їх до пізнання навчального матеріалу та розкритті в процесі навчання і виховання власних творчих здібностей. Цього можна з успіхом досягнути, залучивши дитину до процесу театралізованої діяльності.

Ю. Рібцун, розглядаючи перспективи роботи з дітьми, що мають тяжкі порушення мовлення, в умовах Нової української школи, окреслила деякі особливості роботи з таким контингентом дітей. Зокрема, науковець зауважує, що в роботі з дітьми, які мають такі особливості розвитку мовлення, специфічні особливості пізнавальної, рухової та особистісної сфер, необхідно поєднати всі педагогічні можливості, що сприятиме успішному досягненню гармонійного розвитку дитини. Це допоможе забезпечити успішність здобувачів освіти в школі, їх самореалізацію, соціалізацію, мотивацію до саморозвитку та комунікації з оточуючими [62-64].

Фахівці констатують, що покращення мовлення стане наслідком творчої діяльності дитини через її участь у театральних постановках. Такий підхід є значно результативнішим, ніж застарілі методи, зокрема загострення уваги батьків та вчителів виключно на вправах з корекції мовлення.

На переконання дослідників, не дасть ефекту і зазубрювання програмового матеріалу. Лише творче свідоме осмислення дитиною інформації, отримання її через застосування різноманітних нестандартних форм, здатне допомогти дитині досягти гарних результатів.

Найкращим помічником в цьому процесі для вчителя є творчість та засновані на ній види діяльності, що мають значний розвивальний та корекційний потенціал. Чільне місце серед них, на переконання фахівців, посідає саме театралізована діяльність.

Досвід педагогів-практиків та багаторічні спостереження дослідників свідчать, що застосування театралізованої діяльності в закладах освіти дає змогу забезпечити базис для досягнення значних результатів у низці актуальних питань, що стосуються дітей з ООП. Це сучасний результативний метод корекційної роботи та успішного засвоєння дітьми програмового матеріалу. Це можливість, завдяки застосуванню ігрової діяльності, мотивувати дітей до діяльності навчальної, поглибити комунікацію з однокласниками, іншими школярами, сприяти пізнанню світу навколо себе, всебічному розвитку особистості.

Можливості театралізованої діяльності в роботі з дошкільниками та учнями вивчалася багатьма науковцями, педагогами, театральними педагогами, режисерами, театрознавцями здавна. Головним чином дослідників цікавив виховний потенціал театру, його сприяння розвитку пізнавального інтересу дітей. Симбіоз театралізації і навчання, результативність їх поєднання в школі в своїх працях розглядали відомі українські педагоги, філософи та письменники А. Макаренко, С. Русова, Б. Грінченко, В. Сухомлинський та інші. Значну роботу в цьому напрямку провели І. Франко, М. Вороний, Н. Корнієнко.

Нині досвід попередніх поколінь в оновленому форматі, в адаптації до вимог сьогодення вивчають сучасні науковці та педагоги-практики: А. Богуш, Р. Валькевич, А. Вітченко, Н. Гавриш, Г. Тарасенко, Т. Турчин та інші.

Фахівці переконують, що визначне значення в справі навчання та виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку має гра. Цей вид діяльності називають найважливішим для цього віку дитини. Тому науковці і педагоги-практики схиляються до думки, що саме через гру необхідно прищеплювати дитині бажання вчитися, саме гра є шляхом до всебічного розвитку дитини, розкриття її задатків.

Беручи до уваги таку думку, на передній план у сучасній школі та дошкільному закладі виходить театралізована діяльність. Ми ведемо мову про маленьких дітей, отже значна частина цього процесу відводиться театру ляльок. Спершу через ляльку, а пізніше і через власну особистість дитина втілює певну роль і тим самим проявляє свої почуття.

Дитина в театральній постановці може бути і актором, і режисером, і дизайнером-декоратором, і композитором. Можна запропонувати дитині ще безліч функцій. Це можливість для дитини в ігровій формі спробувати на собі різні професії. А функція актора ще більше розкриває палітру професій та видів діяльності, які дитина може приміряти на себе. Таким чином через театралізацію дитина пізнає світ і його різноманітність. Саме тому в освітніх закладах фахівці радять приділяти значну увагу театралізованій діяльності.

Щодо видів театру, то хтось з дослідників віддає перевагу деяким з них, а інші радять використовувати всі види театру.

Беручи участь у театральних постановках, дитина має змогу опанувати програмовий матеріал з літератури, мистецтва, познайомитися з кращими зразками музики, дізнатися про національні традиції, пізнати фольклор, обрядові особливості, засвоїти правила етикету.

Кожна вистава – це справжнє свято для дитини. А особливо важливими є репетиції, під час яких діти ближче знайомляться один з одним, відбувається процес «притирання». Таким чином у дітей зникає тривога, сором'язливість, страх спілкування. Вони мають змогу «відчути себе в своїй тарілці», в безпечному місці, де їх оточують друзі, такі ж як і вони діти. Цей

психологічний момент допомагає дитині відкинути комплекси, розслабитися, відчувати себе в комфортних умовах та повністю розкрити свій потенціал. Це особливо важливо для дітей, що мають фізіологічні та психологічні порушення. Адже часто вони не розвиваються через певну «зажатість», страх публічності. Театралізована діяльність допомагає зняти ці негативні моменти і дати можливість дитині проявити себе.

Природно, що дитині з порушенням мовлення тяжко спілкуватися з однолітками. Обмеженість у спілкуванні впливає на соціальний досвід дитини. Саме участь у театральних постановках дає змогу дітям компенсувати відсутність такого досвіду. Вони проживають у театрі те, що не можуть прожити в реальному житті. Тим паче це відбувається в комфортних, «дружніх» для них умовах. Пізніше цей досвід перетікає в реальне життя. Стирається межа між грою і реальністю. І той соціальний досвід, який дитина отримала в театрі, вона з успіхом втілює в реальне життя.

Це особливо актуально для дітей з порушенням мовлення. Адже такі порушення стають причиною інших порушень: недостатність емоційного розвитку, низький рівень міжособистісних стосунків, недостатній рівень самоконтролю, нездатність належним чином відповідати за власні дії, почуття, емоції, неконтрольована поведінка.

Безперечно, для дитини в молодшому шкільному віці дуже важливим є її оточення. Якщо це оточення є несприятливим, у дитини можуть сформуватися негативні риси: збудженість, гіперактивність, навіюваність, самолюбство.

Театралізована діяльність дає змогу педагогам сформувати необхідне оточення для дітей і контролювати формування тих чи інших рис характеру дитини.

Перебуваючи в лоні дитячого театру дитина має змогу розкрити свій творчий потенціал, пізнати всю палітру навколишнього світу, весь комплекс ідей, які вже існують, і з успіхом їх використовувати та продукувати власні ідеї.

Якщо в реальності дитина соромиться певних рис свого характеру чи інших власних особливостей, зокрема й порушень мовлення, то вона спокійно може позбутися цих негативних відчуттів, примірявши ту чи іншу роль. Персонаж дає змогу їй відпустити страх і реалізувати себе. Дитина спочатку ніби ховається за певну маску, але тим самим в ній народжується впевненість у своїх силах. Важко переоцінити цей психологічний ефект.

Участь у театральних постановках сприяє розвитку творчої уяви, асоціативного мислення, і, що особливо важливо для дітей з порушенням мовлення, розвивати мову дитини.

Зокрема, розвитку мовлення молодших учнів під час заняття в шкільному театрі допомагає той факт, що діти засвоюють певні мовні штампи, починають розуміти, в яких ситуаціях вони застосовуються. Діти розуміють, що таке діалог, які правила його побудови. Разом з тим, за свідченням фахівців, у учнів, що мають порушення мовлення, під час участі в театральній постановці відбувається розвиток всіх психічних процесів.

О. Ситник, розмірковуючи про залучення молодших школярів до театралізованої діяльності, наголошує на формуванні відповідних знань, умінь та навичок, які є необхідними дитині для її подальшого розвитку, соціалізації [69-70].

Це навички читати, розуміти, аналізувати прочитане. Також, що особливо важливо для дітей з порушенням мовлення, участь у театральних постановках формує діалогічне та монологічне мовлення, розвиває мовлення в цілому. Відбувається також розвиток слухової уваги; вдосконалення навичок контролю та самоконтролю за мовленням.

Здобувачі освіти опановують виразні засоби спілкування. Найперше, мовленнєві. Це регулювання темпу, гучності вимови, інтонації. Також – невербальні, зокрема міміку, пантоміміку, позу, жести.

Одночасно з розвитком мовлення у дитини розвивається мислення.

Різні рівні складності театральних постановок, різні теми п'єс, які втілюються учнями, сприяють оволодінню школярами різними формами спілкування, що призводить до загального вдосконалення мовлення.

Це є наслідком численних репетицій. В процесі їх триває робота над виразністю мовлення під час репетирування ролей, проговорювання відповідних реплік.

Таким чином, в легкій ігровій формі абсолютно ненав'язливо діти вивчають нові слова, поповнюючи власний лексикон. Фахівці констатують, що відбувається вдосконалення звукової культури мовлення, проходять позитивні зміни просодичних характеристик мовлення, відбувається формування мовних узагальнень.

Мовознавці констатують, що покращенню мовних показників у дитини сприяє такий психологічний момент, як відповідальне ставлення дитини до покладеного на неї завдання. Дитина, розуміючи, що їй довірили роль, дали можливість брати участь у відповідальному заході, з усією відповідальністю підходить до справи. Таким чином учень, наскільки це можливо, скрупульозно ставиться до своєї ролі, з усією відповідальністю робить все можливе, аби проговорювати текст чітко, зрозуміло. Сприяє розвитку мовлення і багаторазове повторювання тексту ролі.

Участь дитини в театралізованій діяльності допомагає дитині не лише спокійно легко та невимушено говорити, а й слухати – і себе, й тих, хто поряд. Важливим є і усвідомлення дитиною, що від її відповідального ставлення, чіткої вимови залежить успіх ролі її партнера по виставі. Цей момент формує співпрацю, взаєморозуміння та взаємовідповідальність. Дитина переборює власні комплекси, страхи заради підтримки тих, хто поруч з нею бере участь у постановці.

Таким чином дитина є мотивована спільним результатом, який частково залежить і від її власних дій. Тож вона намагається правильно проговорювати текст, вже підсвідомо робить це логічно, дотримуючись

ритміко-інтонаційних відтінків мовлення. Дитина намагається вимовляти те, що завчила, артистично, максимально викладаючись у цій справі.

Отже, дослідники та педагоги-практики констатують, що участь дітей з порушенням мовлення в театралізованій діяльності благотворно впливає на їх навчальну, пізнавальну діяльність. І, що головне для таких дітей, стимулює їх природну мовленнєву діяльність. Також позитивно впливає на моторну, сенсорну, емоційну сферу. Тож фахівці констатують, що театралізована діяльність дає значний корекційний ефект.

1.3. Зміст і завдання театралізованої діяльності з дітьми дошкільного віку, що мають порушення мовлення

З дитячого садочка маленьку людину необхідно підготувати до довгострокового процесу освіти, що починається в школі і триває протягом усього життя. І комунікативні навички відіграють у цьому процесі значну роль. В контексті спілкування дітей проявляється і соціальна функція.

На допомогу в цій надважливій справі приходять використання театралізованої діяльності. Участь дитини в театральних постановках дієво допомагає зрозуміти реальні загальнолюдські проблеми, збагатити особистісний досвід дитини; вона також надає можливість пізнати та пережити більш широкий спектр людських стосунків і характеристик завдяки виконанню тих чи інших ролей.

У питаннях вирішення завдань всебічного виховання засобами театру, формування особистості дитини, її комунікативної компетенції, художнього розвитку важливу роль відіграє правильний відбір літературного матеріалу для виконавської діяльності. В основі відбору – педагогічні принципи, розроблені на основі загальних положень естетики. При відборі п'єс необхідно враховувати, що драматичний твір повинен нести пізнавальні, естетичні і моральні функції, тобто – він має бути засобом розумового, морального та естетичного виховання дитини. При виборі творів для

інсценування враховується також єдність змісту і форми. Літературознавство виділяє в змісті тематику, проблематику та ідейно-емоційну оцінку. У літературно-художній формі – предметну зображальність (персонажі, події, вчинки, діалоги, монологи, портретні та психологічні характеристики героїв), мовний лад і композицію.

Надзвичайно важливим аспектом для розвитку комунікативних здібностей дітей є проведення літературного аналізу художнього тексту, де рідною мовою педагог допомагає дитині зрозуміти основний задум автора, характер діючих осіб, їх взаємовідносини, мотиви вчинків. Важливою є також робота над виразністю передачі тексту: оволодіння засобами емоційної і образної виразності (основна інтонація); розстановка логічних наголосів, пауз; вироблення правильної вимови, гарної дикції.

Пояснення незнайомих слів – обов'язковий прийом, що забезпечує повноцінне сприйняття твору як основи майбутньої вистави. Слід пояснювати значення тих слів, без розуміння яких стає нечітким основний зміст тексту, характер образів, вчинки персонажів. Варіанти пояснення різні:

- навмисне застосування іншого слова під час читання прози;
- підбір синонімів;
- використання слів або словосполучень вихователем до читання,
- використання слів або словосполучень вихователем під час знайомства дітей з костюмами відповідного персонажа;
- питання до дітей про значення конкретного слова тощо.

Разом із тим, аналізуючи текст, необхідно пам'ятати, що не всі слова вимагають тлумачення. Водночас, слова мають бути легкими, чіткими, лаконічними – зручними для використання в інсценізації.

Розгляду п'єси може передувати коротка вступна бесіда, яка готує дітей до сприйняття і проговорювання тексту. У таку бесіду можуть бути включені коротка розповідь про автора п'єси, нагадування про його інші твори, вже знайомі дітям. Якщо попередньою роботою діти підготовлені до сприйняття тексту п'єси, посилити у них інтерес можна за допомогою загадки, вірша,

малюнків. Виразне читання п'єси, зацікавленість самого вихователя, його емоційний контакт із дітьми підвищують ступінь впливу художнього слова на мовленнєві здібності дітей. Під час читання п'єси не слід відволікати дітей від сприйняття тексту запитаннями, дисциплінарними зауваженнями, досить буває підвищення або пониження голосу, паузи. Після закінчення читання, поки діти перебувають під враженням прослуханого, необхідна невелика пауза.

Особливе місце в дитячому театрі займають так звані «п'єси для маленьких». Їх розучування дає дитині можливість довго стежити за життям і пригодами героя, чий образ вони втілюють, що стає для дітей особливо захоплюючим. Важливо правильно розподілити ролі у виставі. Попри юний вік дітей, практикують використання «довгих» п'єс. З досвіду практиків бачимо, що це привчає дітей протягом тривалого часу стежити за діями свого персонажа та інших героїв, оцінювати їхні вчинки, встановлювати своє ставлення до них, вчить зберігати в пам'яті текст ролі і зв'язувати частини п'єси [2].

Однак, на думку фахівців, лише активне сприйняття дитиною драматичних творів стає початком дієвої роботи над розвитком її комунікативних здібностей. Так, за даними ряду педагогів-практиків, еволюція поведінки дитини-дошкільника в театрі змінюється наступним чином: спочатку співприсутність; далі – співчутлива співдія, співчуття, співпереживання. Ці дії, які викликають співпричетність, співчуття, відчуження сокровенного, яке є в природі, людях, творах мистецтва, є, на думку фахівців, кроками у вихованні душі [76].

Художні образи в доступній дітям формі відтворюють вчинки, події, які відповідають критеріям людяності, або суперечать їм. Вчинки героїв дитячих драматичних творів, впливаючи на емоційну сферу дітей, викликають у них моральні почуття, соціальні емоції. А відтак,

цілеспрямований добір художніх творів морального змісту для втілення на сцені дозволяє формувати у дітей відповідні ставлення, вибори, якості.

У контексті дослідження проблеми покращення комунікативних здібностей дошкільника, особливо дітей, що мають порушення мовлення, фахівці розглядають театральне мистецтво як специфічну художньо-образну сферу діяльності дитини. Театралізація виступає в цьому випадку основою адаптованого методу художньо-педагогічної драматургії, яка визначає структуру заняття з позиції художньо-педагогічного цілого. У цьому контексті особливо показовою є досвід педагогів Сумського ДНЗ № 23 «Золотий ключик» [67].

Слід зауважити, що саме художнє подвоєння в драматичних творах морально-ціннісних властивостей реального світу є необхідною основою для складної полілогової діяльності, глибинного спілкування дорослого і дитини в процесі спільної творчої діяльності, яке й визначається як моральне виховання, творча взаємодія дорослого і дитини [63].

Однак, сучасні батьки все менше знаходять часу для годин, проведених у творчій атмосфері спілкування з дітьми. Тому першочерговим завданням дошкільних навчальних закладів є педагогізація батьків щодо ролі театралізованих постановок у становленні дитячої особистості, формуванні її комунікативних здібностей.

Важливе значення має інсценізація творів з моральним змістом. В них через художні образи виховуються сміливість, почуття гордості і захоплення героїзмом людей, співчуття, чуйність, дбайливе ставлення до близьких. Втілення в театральному гуртку цих п'єс обов'язково супроводжується бесідою. Діти вчаться оцінювати вчинки персонажів, їх мотиви. Педагог допомагає дітям осмислити ставлення до героїв, домагається розуміння головної ідеї. При правильній постановці питань у дитини виникає бажання наслідувати моральні вчинки героїв. Слід застерегти педагогів від моральних бесід і моралей у зв'язку зі змістом драматичних творів. Розмову слід проводити про вчинки персонажів, а не про поведінку дітей групи. Сам твір

силою художнього образу під час втілення на сцені надасть більший вплив, ніж будь-яке моралізування [1].

На переконання дослідників, значне місце в дитячій театралізації займають веселі п'єси. Вони сприяють вихованню почуття гумору, а почуття гумору пов'язане з переживанням позитивних емоцій, з умінням помічати смішне в житті, розуміти жарт оточуючих і жартувати самому, сміятися над собою. Діти сміються, слухаючи лічилки, дражнилки, жартівливі діалоги, гуморески тощо. Укладена в них дотепність доступна для сприйняття дітям 5-7 років. Використовуючи веселі п'єси у вихованні в дітей почуття гумору, необхідно поступово ускладнювати знайомство з комічним змістом. Починати його потрібно з опрацювання творів, де комічні ситуації яскраво виражені, в основі їх лежать динаміка дії та одухотворення предметів. Потім можна переходити до більш складних творів, що містять комізм, заснований на нелогічності вчинків, абсурдності висловлювань, показі негативних якостей персонажа. Для розкриття їх комічного змісту від дітей потрібно вимагати більше розумових зусиль. У веселому комічному творі повинен бути сюжет, доступний і цікавий дитині саме через виклад рідною мовою, яку дитина знає, чує і поважає. Важливо, щоб в художній формі дитина отримала образ, який запам'ятався їй. Вірші з їх ритмом, римою і звучністю роблять веселу розповідь ще більш привабливою для дошкільника. Втілення таких веселих ролей на сцені допомагає дитині в легкій формі, весело граючись, розвивати своє мовлення.

Ведучи мову про дошкільників з порушеннями мовлення, зауважимо, що ці діти здатні зрозуміти і запам'ятати казку, повторити пісеньку, проте мова їх в тій чи іншій мірі недостатньо виразна. Можуть бути різні порушення мовлення, як-от: погана дикція, невміння правильно вимовляти звуки. Тому необхідно вчити дітей чітко і виразно вимовляти звуки, повторювати слова і словосполучення; створювати умови для того, щоб нові слова увійшли в активний словник [1].

Отже, підсумовуючи усе вище зазначене, можемо констатувати, що робота над мовленням дитини під час її участі в театралізації, є важливим завданням педагога та батьків. Тут важливим є підбір відповідних п'єс, які повинні задовольнити прагнення дитини до пізнання чогось нового, ще мало відомого, її інтерес до усіх сторін життя. Дитячі драматичні твори, особливо написані рідною мовою, вчать розуміти людей, виховують людяність. Вони виконують паралельно кілька функцій, зокрема працюють на розвиток мовленнєвих здібностей дитини та стають джерелом морально-етичного виховання майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ II. ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ

2.1. Методика впровадження театралізованої діяльності у процесі корекції мовленнєвих порушень.

Театралізована діяльність займає важливе місце в системі корекційно-розвивальних методик для дітей як дошкільного, так і молодшого шкільного віку, зокрема у роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Така діяльність не лише сприяє розвитку мовлення, але й забезпечує всебічний вплив на розвиток емоційної, соціальної та когнітивної сфер дитини.

Як показує практика, застосування театральних елементів дозволяє не тільки коригувати порушення мовлення у дітей, але й створює можливості для більш глибокого розуміння і використання мовлення у різноманітних комунікативних ситуаціях.

Театралізована діяльність, як показує досвід багатьох фахівців у галузі педагогіки та психології, є комплексною методикою, що включає в себе елементи гри, мовлення, музики, танцю, образотворчого мистецтва, спрямовані на активізацію емоційної та когнітивної діяльності дитини через інсценування реальних і вигаданих подій. Вона поєднує розвиваючу та корекційну функцію, яка сприяє активному використанню мовлення в різноманітних соціальних контекстах. Це важливий аспект для дошкільнят та молодших школярів, оскільки саме в цьому віці закладаються основи мовленнєвого розвитку, а театралізована діяльність дозволяє розвивати мовлення, покращувати звукову культуру мови, а також коригувати порушення артикуляції, граматичних конструкцій, словникового запасу.

Сучасна освіта в нашій державі намагається втілити кращі зразки світового досвіду в поєднанні зі здобутками вітчизняної педагогіки. Значний акцент ставиться на створенні комфортного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. З цією метою, педагоги здійснюють пошук кращих дієвих методик. Серед них – метод театралізованої діяльності.

Досвід показує, що цей напрямок особливо актуальний для роботи над покращенням мовлення дітей.

Дослідники зауважують, що методика театралізованої діяльності базується на кількох важливих педагогічних та психологічних принципах, що забезпечують її ефективність в корекції мовленнєвих порушень:

Ігровий принцип: Театр для дітей – це передусім гра, в процесі якої дитина вивчає і практикує мовлення. У межах театралізованої діяльності діти можуть виступати як актори, відтворюючи різні ролі в ігрових сценках. Ігрові ситуації є природними для дітей цього віку, тому вони активно включаються в процес і здатні вчитися через гру. Ігрові ситуації дозволяють дітям відчувати себе в різних соціальних ролях, експериментувати з мовою, навчатися виражати свої емоції.

Емоційне залучення: Мовленнєвий розвиток дитини нерозривно пов'язаний з її емоційним станом. Через емоційно насичену театралізовану діяльність діти не лише практикують мовлення, а й навчаються висловлювати та контролювати свої емоції. Театральні ігри активізують емоційну чутливість дитини, допомагаючи виражати свої почуття через мову, інтонацію, жести, міміку. Це особливо актуально для дошкільного віку.

Соціальна взаємодія: Театралізована діяльність є одним з найкращих способів навчити дітей співпрацювати, взаємодіяти в групі. У процесі спільного розігрування сценок діти навчаються комунікації, слуханню один одного, формуванню командної роботи. Це особливо важливо для дітей з мовленнєвими порушеннями, оскільки спільна діяльність в групі сприяє розвитку соціальних навичок і стимулює мовленнєву активність.

Індивідуалізація підходу: Театралізована діяльність дозволяє адаптувати заняття до індивідуальних особливостей кожної дитини, зокрема, враховуючи рівень розвитку її мовлення. Під час занять можна використовувати різні варіанти ролей і вправ для дітей з різним рівнем мовленнєвих порушень, що сприяє персоналізації корекційного процесу.

Розглянемо структуру театралізованих занять.

Н. Краснокутська наводить таку структуру процесу участі дитини в театралізованій постановці:

- знайомство з твором;
- розбір дій персонажів, демонстрація їх дій, перегляд, за наявності, відеосюжетів (мультфільмів, фільму, театральних вистав) за визначеним твором;
- визначення особливостей оповідання, уточнення значення незнайомих слів, проведення відповідних бесід;
- відтворення сюжету казки через повторне читання, читання за ролями, переказ дітьми;
- перенесення твору в гру;
- з'ясування характеру героїв, дії персонажів, їх послідовності;
- підбір костюмів та реквізиту;
- розподілення ролей;
- репетиційний період;
- постановка вистави;
- «розбір польотів» після вистави;
- наступні покази цієї ж вистави;
- робота над новою виставою [30].

Розглянувши структуру театралізованого заняття, запропонуємо узагальнений варіант, який може бути універсальним для будь-якого континенту дітей.

Заняття з театралізованої діяльності можна умовно поділити на кілька етапів, що дозволяють реалізувати усі завдання корекційної роботи.

1. Підготовчий етап:

Ознайомлення з основними театральними елементами: маски, костюми, ляльки, реквізити. Це допомагає створити атмосферу гри та дії, що важливо для залучення дітей до процесу.

Підготовка до мовленнєвих вправ: артикуляційні розминки, вправи на розвиток голосу, дихання та інтонації.

Розучування простих текстів: віршів, казок, діалогів, де діти можуть застосовувати нові мовні конструкції, експериментувати з мовними засобами.

2. Основний етап:

Виконання театралізованих вправ, розігрування ролей, інсценування казок чи вигаданих історій. Важливо, щоб кожна дитина мала можливість виконувати роль, що відповідає її рівню мовлення. Кожне таке завдання стимулює розвиток мовних навичок через активне використання мови в різних соціальних контекстах.

Використання ляльок і масок: це сприяє розвитку уяви та допомагає дитині відчувати себе в ролі іншої істоти чи персонажа. Ляльковий театр дозволяє дітям застосовувати мовлення в ігрових ситуаціях, що знижує стрес та страхи перед публічним виступом.

3. Заключний етап:

Рефлексія та обговорення виконаних вправ. Важливо, щоб діти могли висловити свої враження, розповісти про свої емоції під час гри, оцінити свої досягнення.

Підсумкові вправи для закріплення нових мовленнєвих навичок, творчі завдання, що дозволяють дітям проявити фантазію та креативність.

Зосередимо увагу на психолого-педагогічних аспектах театралізованої діяльності.

Театралізовані заняття не лише розвивають мовлення, але й сприяють розвитку інших важливих психічних процесів. Вони позитивно впливають на емоційну сферу дітей, допомагаючи їм справлятися з емоційними труднощами, розвивати самооцінку та впевненість у собі. Діти вчаться розпізнавати та виражати свої почуття через мову та інтонацію, що є важливим етапом у розвитку емоційної та соціальної компетентності.

З опрацьованого матеріалу зробили висновки, що різні вчені та педагоги-практики пропонують власну методику залучення дітей до театралізації.

На основі опрацьованої літератури сформуємо власні практичні рекомендації для впровадження театралізованої діяльності.

Для ефективного впровадження театралізованої діяльності в корекційну роботу з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку рекомендується:

1. Використовувати різноманітні види театральної діяльності, такі як драматизація, ляльковий театр, музичні та танцювальні елементи.

2. Створювати сприятливу атмосферу, в якій діти відчують себе вільно і безпечно, адже саме в такій атмосфері вони зможуть вільно виражати свої думки та почуття.

3. Регулярно використовувати різні види реквізиту та костюмів, що дозволяє зберігати цікавість і мотивацію дітей.

4. Залучати батьків до процесу театралізованої діяльності, що дозволяє продовжити корекційну роботу вдома.

У сучасному світі залучення дітей до театралізації має кілька аспектів. Зокрема, багато досліджень присвячено проблемам впливу театральної діяльності на загальне підвищення читацького інтересу (Л. Кузьміна, С. Прибилик), читацьких умінь (Н. Молдавська, Т. Федорова) тощо. Проте на перший план виходять інші підходи до роботи із театральною постановкою, зокрема художньо-мовленнєвий, який передбачає цілеспрямований розвиток зв'язного мовлення дітей, розвиток художнього смаку тощо.

Основними напрямками роботи, що пропонуються у методиці роботи з театральними постановками, є такі:

- розігрування дорослими перед дітьми п'єс з фрагментарним залученням самих дітей;
- розучування віршів та невеликих сценок,

- переказ художніх творів в ролях,
- робота з костюмами та реквізитом,
- інсценізація,
- заучування віршів та невеликих діалогів напам'ять.

У контексті художньо-мовленнєвого підходу основними формами роботи з театральними виставами виступають заняття з розвитку мовлення таких типів:

- 1) заняття з розучування п'єс, комбіновані заняття (А. Бородич);
- 2) інсценізація одного твору; інсценізація кількох творів, що поєднані однією тематикою; поєднання кількох видів мистецтва; програвання п'єси з використанням реквізиту; інсценізація як частина заняття з розвитку мовлення (М. Алексеєва, Б. Яшина)
- 3) заняття з програвання п'єс, з залученням реквізиту та костюмів (О. Соловійова);
- 4) переказ художніх творів в особах або драматизація (Ф. Сохин)
- 5) слухання віршів, казок, оповідань; розповідання казки, заучування віршів, вікторина, складання оповідань за картиною (О. Ушакова).

Найбільш повна класифікація занять з художньо-мовленнєвої діяльності, на нашу думку, представлена у методиці А. Богуш, Н. Гавриш, які розрізняють види та типи занять. Види занять, у свою чергу, класифікуються авторами за різними ознаками:

- за літературними жанрами (знайомство з малими фольклорними формами, читання і розповідання казок в ролях, інсценізація п'єс морально-етичної та гумористичної спрямованості);
- за спрямованістю змісту (односпрямовані, комплексні (заняття-образи), інтегровані (синтез мистецтв));
- за основним видом художньо-мовленнєвої діяльності (інсценізація, розповідання, художня комунікація);

– за формою проведення (ігри-драматизації, етичні бесіди, узагальнені бесіди, показ різних видів театрів, театралізовані ігри, ігри за сюжетами художніх творів, інсценування художніх творів).

Типи занять учені розрізняють такі: фронтальне, групове, індивідуальне, індивідуально-групове [2; 6-8].

Методи та прийоми, що пропонуються дослідниками для роботи з дитячими виставами, цілком відповідають завданням та напрямкам роботи. У межах художньо-мовленнєвого підходу це такі методи як прочитання п'єси вихователем, розповідання п'єси вихователем, заучування напам'ять, бесіда, інсценізація (виокремлюються у всіх аналізованих методиках розвитку мовлення: М. Алексеевої, А. Арушанової, А. Богущ, А. Бородич, Н. Гавриш, І. Соловйової, Ф. Сохина, Є.Тихеевої, О.Ушакової та ін.).

Окремим напрямком слід відзначити роботу із дитячою виставою як засіб естетичного виховання. У цьому підході можна виокремити, у свою чергу, два потужних засоби: художнє слово та сценографія.

Н. Гавриш виокремлює три нових підходи до роботи із дитячою виставою:

- соціально-психологічний;
- проблемно-пізнавальний;
- пізнавально-навчальний.

Розглянемо кожен із них окремо.

Соціально-психологічний підхід передбачає таку роботу над виставою, яка дозволяє здійснити вихід на «більш мобільні, різноманітні способи презентування, осмислення й проживання» дітьми творів [6-8], тобто розглядати п'єсу як засіб особистісного зростання та соціалізації дитини. Такі заняття базуються на сюжеті тексту, у якому сконцентрована життєва ситуація, розгортається соціальний конфлікт тощо.

Наведемо алгоритм проведення занять, розроблених Н. Гавриш у контексті соціально-психологічного підходу:

1. Термінологічний аналіз ключового поняття.
2. Розучування драматичного твору з попереднім націленням та наступним обговоренням.
3. Організація проживання дітьми на сцені осмисленого [6-8].

Наступний підхід пов'язаний із інтелектуальним розвитком дитини у процесі роботи над виставою. Н. Гавриш такий підхід називає *навчально-пізнавальним*. Згідно нього, вистава виступає джерелом пізнання. Засобами пізнання тут виступають як текст, так і костюми та реквізит. Особливого значення у такій роботі набувають питання дорослого, що активізують та спрямовують пізнавальні процеси дошкільника.

Алгоритм заняття у межах такого підходу може бути таким:

1. Аналіз тексту п'єси.
2. Актуалізація знань дітей з теми п'єси.
3. Узагальнення знань, символізація.

Із контексту авторської концепції впливає ще одна функція дитячої вистави, яку ми назвали смислоутворюючою. Ця функція реалізується через наявність смислоутворюючих понять у тексті п'єси, що дозволяє використовувати виставу як основу для формування в дітей базових для пізнання світу понять засвоєння елементарних філософських категорій. Такий підхід до роботи із виставою Н. Гавриш називає *проблемно-пізнавальним*. У його межах пріоритетними методами виступають полілог, створення інтелектуальних карт, моделювання.

Структура заняття у межах проблемно-пізнавального підходу може бути різною. Один із варіантів, що пропонує автор, такий:

1. Розмова.
2. Розглядання реквізиту та костюмів.
3. Діалоги.
4. Практична діяльність.
5. Малювання образів героїв.
6. Театралізована гра.

7. Імітаційні вправи

8. Полілог [6-8].

Існують дослідження, у яких дитяча вистава постає як засіб творчого розвитку дошкільника.

Значну увагу дослідники приділяють створенню дитячих п'єс, вистав, а саме казок. Підкреслюють безмежні можливості казки, визначивши казку як фактор інтеграції у проведенні занять. Фахівці переконують, що дитяча п'єса може виступати також засобом психотерапії. Таким чином вводиться поняття казкотерапії [3, 14, 18, 30, 33, 44, 65, 66, 74, 75, 80-82].

Відповідно цієї концепції, казка розглядається як засіб профілактики та корекції різних відхилень у поведінці дітей старшого дошкільного віку.

Окремим напрямком є логопедичні казки, які використовують для корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Логоказки – спеціально створені казки, що сприяють розвитку мовлення, формуванню моральних якостей та активізації пізнавальних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та уява.

Логоказка об'єднує педагогічний і терапевтичний підходи, дозволяючи дітям у захопливій ігровій формі освоювати важливі мовленнєві навички та долати мовленнєві труднощі. Логоказки розроблені для того, щоб полегшити процес навчання дітей з мовленнєвими порушеннями та поступово нормалізувати їх мовлення. Вони можуть використовуватися як вчителями-логопедами, так і вихователями в різних освітніх умовах – від спеціалізованих груп до загальноосвітніх класів.

Логоказки гнучко адаптуються до потреб дітей, залежно від характеру їх порушень і етапу корекційного процесу. Логоказки можна застосовувати по-різному: як окреме заняття, частину заняття або як дидактичну гру. Їхній зміст і вид підбираються залежно від конкретних цілей: розвиток мовленнєвого дихання, дрібної моторики, фонетичних навичок, збагачення словникового запасу чи формування граматичних структур.

Розглянемо види логоказок і їхні характеристики:

1. Артикуляційні казки

Ці казки спрямовані на розвиток артикуляційної моторики, тобто на тренування м'язів обличчя, язика та губ, які потрібні для правильної вимови звуків. Одноманітні артикуляційні вправи, якщо виконувати їх щодня, можуть швидко набриднути дітям, тому логопеди створюють казкові сюжети, де вправи стають частиною пригод героя. Наприклад, у казці про Веселого Язичка дітям пропонуються різноманітні вправи для язика, які допомагають йому долати різні перешкоди на шляху.

У таких казках зазвичай присутні вправи для розвитку мовленнєвого дихання. У казці «Троє поросят» діти, імітуючи героїв, дмуть на «соломинки», «гілки» чи «каміння», з яких побудована хатинка, тренуючи силу та рівність повітряного потоку. У казці «Колобок» діти допомагають Колобку пересуватися від одного персонажа до іншого, дмухаючи повітряним струменем, що також сприяє тренуванню дихання та чіткості мовлення. Вимова окремих фраз на видиху підсилює контроль над диханням, що є важливим для плавного мовлення і дикції.

2. Пальчикові логопедичні казки

Пальчикові казки допомагають не тільки вдосконалити дрібну моторику, але й посилюють зв'язок між мовленням і руховими навичками. Пальчикові ігри, створені на основі народних або авторських казок, вимагають від дитини точного й ритмічного виконання рухів пальцями, що поєднується з проговоренням тексту.

Наприклад, в іграх за мотивами народних казок діти можуть відтворювати рухи звірят чи героїв, що сприяє одночасному розвитку дрібної моторики і мовлення. Крім того, діти вчаться відтворювати дії, закріплюють значення та зміст казки, розвивають образне мислення. Узгодженість мовлення з рухами пальців також сприяє координації і покращує загальні навички мовленнєвого вираження.

3. Фонетичні казки

Основне завдання фонетичних казок – автоматизація звуків і формування правильної артикуляції у різних мовленнєвих позиціях (на початку, в середині та в кінці слова, у словосполученнях та реченнях). Діти стають активними учасниками казки, виконуючи завдання, що пов'язані з вимовою певних звуків.

Наприклад, вони можуть давати персонажам імена зі звуками, які вивчають: «В імені зайчика має бути звук С, а в імені лисички – З». Також вони можуть шукати іграшки, в назвах яких присутні ці звуки, чи виконувати інші завдання, що стимулюють диференціацію та тренування звуків.

4. Лексико-граматичні казки

Ці казки спрямовані на розширення словникового запасу і закріплення правил граматики. Лексико-граматичні казки дозволяють дітям відпрацювати навички вживання іменників, прикметників, дієслів і прислівників, формують правильну структуру мовлення.

Наприклад, у казці «Зайчикова хатинка» діти можуть придумувати прикметники, які описують зайчика, або тренуватися використовувати прийменники та антоніми. У казці «Ріпка» відпрацьовується правильне вживання прийменників «за» та «перед», а у вправі «Все навпаки» діти вчаться формувати антоніми.

5. Казки для формування зв'язного мовлення

Ці казки допомагають дітям освоїти найвищий рівень мовленнєвої активності – зв'язне мовлення. Робота з такими казками часто включає творчі вправи на створення та переказ сюжету, що сприяє розвитку мислення і мовлення. У процесі роботи з дітьми використовуються казкотерапевтичні прийоми, які допомагають дітям освоювати елементи самовираження через казку.

Приклади прийомів казкотерапії:

✓ Зміна кінцівки: Дітям пропонується вигадати нове закінчення до казки, що розвиває уяву та навички творчого мислення.

✓ Продовження сюжету: Діти фантазують, що сталося далі, продовжуючи казку від певного моменту.

✓ Інтеграція персонажів: Діти уявляють, що б трапилося, якби в казці з'явився герой з іншої історії.

✓ Розповідь від імені персонажа: Кожен персонаж може розповісти казку від свого імені, що сприяє розвитку виразності мовлення.

✓ Назви для казок: Діти придумують нові назви для казок, які відповідають змісту, але не змінюють сенсу твору.

У процесі роботи з казками вчитель-логопед або вихователь може використовувати різноманітні театри (наприклад, настільний, пальчиковий, театр на фланелеграфі або магнітній дошці), що робить процес навчання більш наочним і цікавим для дітей.

Таким чином, логоказки є універсальним інструментом для розвитку мовлення у дітей з мовленнєвими порушеннями. Завдяки захопливим сюжетам і активній участі дітей у казкових подорожах, корекційний процес стає ефективнішим, а діти отримують можливість розвивати мовлення та інші психічні функції в атмосфері гри та творчості.

Аналіз ряду досліджень свідчить, що важливим є питання мотивації дітей до участі у театральних постановках. І в цьому контексті важливу роль грає підбір п'єс та засобів їх втілення.

Особливий інтерес серед дослідників викликає питання використання драматичних текстів гумористичного змісту як засобу мотивації дітей.

Це питання активно досліджується С. Курінною. Вона вказує на те, що гумор у дитячих п'єсах може стати ефективним засобом розвитку соціально-чуттєвого досвіду дітей [32; 33].

Гумористичні твори допомагають дітям усвідомлювати різноманітні соціальні ситуації, а також сприяють розвитку їхнього емоційного інтелекту.

У своєму дослідженні С. Курінна використала художні твори гумористичного змісту як інструмент для формування у дітей здатності до критичного мислення та розуміння соціальних ролей через сміх. Вона

зазначає, що такі твори сприяють розвитку у дітей вміння бачити та оцінювати комічне в повсякденному житті [33].

Під час роботи з дітьми дослідниця проводила «веселі хвилинки», в рамках яких дітям зачитували жартівливі вірші, гумористичні оповідання, розповідали кумедні історії, а потім аналізували, що саме було смішного в цих творах. Це дозволяло дітям зрозуміти, що гумор може бути не тільки веселим, але й мати глибокий соціальний зміст. Окрім цього, діти пригадували подібні кумедні ситуації з власного досвіду, що сприяло розвитку їхнього почуття гумору. Потім ці історії відтворювались через розігрування сценок та інсценізацію, що дозволяло дітям пережити комічні ситуації через гру, що сприяло кращому розумінню смішного.

У свою чергу, Н. Гавриш звертає увагу на значення жартівливих віршів. Вона підкреслює, що гумористичні вірші, а також вірші-забавки, є потужним інструментом для розвитку виразності та точності мовлення у дітей. Ці твори допомагають дітям краще розуміти структуру мовних образів, що в свою чергу сприяє розвитку поетичного смаку та глибшому осмисленню мови [7, 8].

Художньо-образна форма таких віршів стимулює дітей до творчого мислення, розвиває їхню здатність до осмислення значення мовних образів, що є важливим етапом у формуванні їхньої мовленнєвої культури.

Таким чином, гумористичні твори, зокрема через свої особливості, виконують не лише розважальну та мотиваційну функцію, а й розвивають важливі мовленнєві та емоційні навички у дітей.

На основі проведеного аналізу можемо визначити, що ніхто із дослідників не ставить окремою задачею роботу над виправленням порушень мовлення виключно засобами театралізації, проте найбільш сприятливі умови для цього ми можемо спостерігати у інтегрованому підході, запропонованому Н. Гавриш [7]. Дослідницею розроблено інтегрований

підхід до роботи із дитячою п'єсою, що враховує соціально-психологічний, проблемно-пізнавальний, пізнавально-навчальний напрямки.

Отже, на нашу думку, вище описані методики дозволяють показати багатогранність можливості вистави, її універсальність, джерело ціннісних смислів. Важливим чинником вважаємо також необхідність розширення кола дошкільників, які беруть участь у театралізації, за рахунок урізноманітнення жанрів п'єс та збільшення кількості драматичних текстів, які містять глибинні смисли і проблемні ситуації.

На основі опрацювання теоретичного матеріалу та спостереження за діяльністю педагогів-практиків, нами було проведено власне експериментальне дослідження у КЗ «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 5 комбінованого типу Луцької міської ради». Дослідження складалося з трьох етапів: *констатувального, формувального і контрольного*.

У дослідженні взяли участь 20 дітей п'ятого року життя з фонетико-фонематичними порушеннями мовлення (експериментальна група). Для з'ясування нормативного рівня мовленнєвого розвитку до дослідження були залучені 20 дітей з нормотиповим розвитком п'ятого року життя (контрольна група).

На першому, констатувальному етапі експерименту було проведено діагностичне обстеження мовленнєвого розвитку дітей середньої групи дитячого садка. Усього в обстеженні взяли участь 40 дітей віком 4–5 років.

Мета: Виявлення мовленнєвих проблем, визначення рівня розвитку основних мовленнєвих навичок, таких як вимова, лексичний запас, граматична структура та зв'язне мовлення.

Методика: Ми використовували методики обстеження мовлення, які передбачають оцінку рівня кожного компонента мовлення (*«Назви слова», «Розкажи за картинкою», методика «Звукова культура мовлення», методика «Антоніми», методика «Зміни слово за числом»*).

Вимова: Оцінювалась правильність вимови звуків.

Лексичний запас: Оцінювалась здатність дитини до використання різних слів, зокрема нових, і складних понять.

Граматичні навички: Перевіряли, чи правильно дитина будує прості та складні речення.

Зв'язне мовлення: Перевіряли вміння дитини висловлювати думки у логічній та зв'язній формі.

Процедура: Проводили індивідуальні заняття з кожною дитиною, перевіряючи рівень усного мовлення.

Результати: Аналіз результатів обстеження показав, що більшість дітей мають певні мовленнєві труднощі:

Проблеми з вимовою спостерігались у 12 дітей (60%).

Знижений лексичний запас — у 10 дітей (50%).

Недоліки у граматичній структурі мовлення мали 8 дітей (40%).

Складності із зв'язним мовленням проявлялись у 11 дітей (55%).

Оцінювання: За результатами обстеження склали таблицю із зазначенням основних труднощів і рівня розвитку мовлення у відсотках.

Табл. 2.1.

Результати обстеження рівня мовлення у дітей на першому етапі

Проблеми мовлення	Відсоток дітей
Проблеми з вимовою	60%
Знижений лексичний запас	50%
Недоліки у граматичній структурі мовлення	40%
Складності із зв'язним мовленням	55%

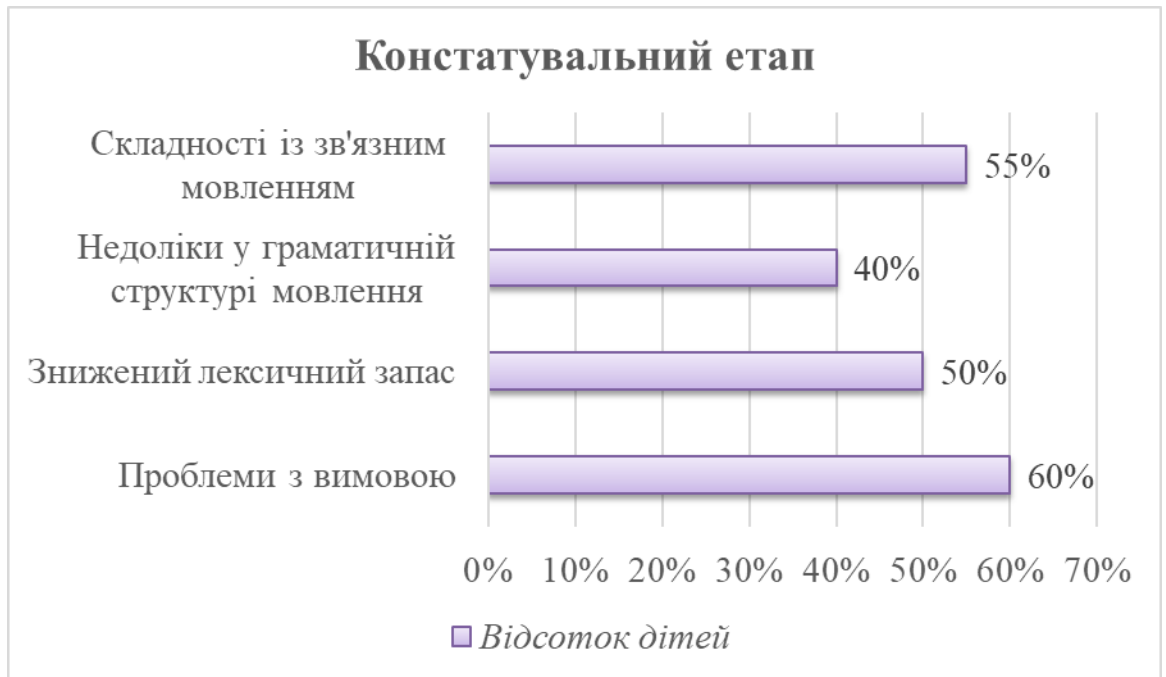

Рис.2.1. Результати констатувального етапу

Отже, вивчені нами методики дозволили провести власний експеримент та на першому етапі визначити рівень проблем з мовленням у дітей досліджуваної групи.

2.2. Організація і зміст експериментального дослідження

На наступному етапі експерименту, формувальному, ми застосували методику, що стимулює мовлення дітей через театральну діяльність. Використовували вправи, що розвивають мовлення через інсценізацію та театралізовані вправи. До програми включили:

- вправи на вимову (зокрема, артикуляційні тренування та скоромовки);
- вправи на збагачення словникового запасу (ознайомлення з новими словами через сюжетні лінії);
- рольові ігри, що вимагають від дітей побудови зв'язних реплік і розвивають навички діалогічного мовлення.

Метою нашого експерименту стала розробка та реалізація корекційної програми для розвитку мовлення через театральну діяльність, яка стимулювала б кожен аспект мовлення, враховуючи виявлені труднощі.

Методика: Програма розвитку мовлення базувалася на театральній

діяльності як методі стимулювання мовлення. Програма складалася з декількох типів вправ:

✓ *Артикуляційні вправи:* Вправи для розвитку правильної вимови звуків через скоромовки, вправи на розслаблення й активізацію артикуляційних м'язів (вправи для язика, щік).

✓ *Розширення лексичного запасу:* Діти грали в ігри, де треба було придумувати синоніми, антоніми, а також вживати нові слова в різних ситуаціях. Для кращого засвоєння нових слів діти розігрували прості сюжети, де використовували слова у відповідних контекстах.

✓ *Розвиток граматичних навичок:* Дітям ми пропонували завдання на складання складних речень за допомогою гри з героями казок. Наприклад, дітям потрібно було скласти речення, в яких персонажі взаємодіяли між собою: "Лисичка покликала зайця до себе на чай."

✓ *Театралізовані ігри для розвитку зв'язного мовлення:* Рольові ігри допомагали дітям висловлювати свої думки у логічній послідовності, розвиваючи навички зв'язного мовлення. Під час ігор діти вчилися починати і завершувати розповіді, а також взаємодіяти в діалозі з іншими персонажами.

✓ *Процедура:* Заняття проводились двічі на тиждень упродовж трьох місяців. Кожне заняття тривало близько 30 хвилин і включало різноманітні вправи, обрані для розвитку конкретних навичок, що потребували корекції. Діти були активними учасниками, що допомогло створити творчу та сприятливу атмосферу для навчання.

Отже, *предметом* нашого дослідження став процес діяльності дитини в театральній виставі, спрямований на покращення комунікативних навичок, покращення ситуації з мовленнєвими порушеннями.

Сучасні дослідження переконливо свідчать про те, що реалізація розвивального потенціалу театралізації залежить як від добору драматичних текстів, так і від правильної організації їх інсценування як спільної партнерської діяльності дорослого (режисера) з дітьми (акторами).

Відбір драматичних творів та послідовність їх інсценізації в групі визначається вихователем, який обов'язково має враховувати бажання дітей і залучати їх до обговорення списку п'єс. Оскільки драматичні тексти можуть бути різними за обсягом і жанрами, при плануванні роботи слід передбачити чергування великих і малих літературних форм, прозових та віршованих творів для інсценізації дошкільниками.

Особливе місце в дитячому театральному гуртку посідає актуалізація драматичних творів, їх адаптація до сьогодення. Вчитель-логопед вводить в текст п'єси певні елементи, що стосуються відомих дітям моментів з суспільного життя. Наприклад, режисер театру ляльок, що діє при Черняхівському будинку культури, Н. Перцев поставив осучаснену виставу «Коза-Дереза». Зокрема, на сцені звучить фраза: «Геть із хатини, Коза Некрасива!». Проводиться паралель з відомою фразою В. Сердючки «Геть з України, москаль некрасивий». Ці слова неодмінно викликають овацію у глядачів. Однак, тут важливо дотриматися міри, аби в гонитві за подібними ефектами не губився педагогічний момент.

Взагалі інсценізація відібраних спільно з дітьми п'єс допомагає захопити їх інтерес. Діти з цікавістю слідкують за діями персонажів, які втілюють у виставі їх друзі, оцінюють їхні вчинки, висловлюють своє ставлення до них під час обговорення, бесіди. А завдяки актуалізації твору діти пов'язують виставу з життям. Участь у такій виставі стає для дитини особливо захоплюючим процесом.

На жаль, як свідчить досвід, більшість вихователів недооцінюють роботу з театралізацією. Адже вона потребує затрати сил та часу порівняно більше, ніж у випадку інших форм роботи з дітьми.

Важливою умовою роботи з учасником театралізації, зокрема, з його мовою, є правильний добір методів ознайомлення дошкільників із п'єсою. Адже від першого враження від драматичного твору залежить бажання дитини брати подальшу участь у виставі. Нагадаємо, діти самі ще читати не можуть, вони лише оволоділи читацькою діяльністю на рівні сприймання на

слух. Авторський задум драматичного твору доносить до них вихователь, який виступає посередником між драматургом і дітьми. Тому основними методами ознайомлення дітей з драматичними творами є розповідь (детальний переказ тексту вистави вихователем) і читання. Після цього відбувається розподіл ролей між дітьми та вивчення ролей дітьми, процес репетицій та самої вистави.

Структура індивідуальних, групових і корекційних занять з театралізації ґрунтується на послідовному оволодінні уміннями та навичками, визначається поставленими завданнями і тривалістю дитячої працездатності, зумовленої віковими й індивідуальними особливостями дошкільників. Саме від цього залежить ефективність навчально-пізнавальної діяльності з мовленнєвого розвитку. Організована навчально-пізнавальна діяльність включає серію інтегрованих, комплексних, комбінованих, сюжетних, бінарних занять.

Організація та проведення навчально-пізнавальної діяльності передбачає дотримання принципів доступності, варіативності, новизни, практичності.

Важливим є і застосування диференційованого підходу. При залученні дітей до театралізації потрібно враховувати психологічні особливості типологічних груп дітей (за ознаками типу нервової діяльності, темпераменту) та їхні індивідуальні особливості, фізичний і психічний стан, уподобання, інтереси, бажання. Доцільним є варіювання кількості завдань, місця та темпу їх виконання залежно від індивідуальних особливостей дитини.

Необхідно враховувати і відповідність змісту завдань пізнавальним запитам дітей. Зміст завдань має добиратися відповідно до чотирьох сфер життєдіяльності дитини, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні: «Природа», «Культура», «Люди», «Я Сам», що розширює уявлення дітей про навколишній світ.

Отож, працюючи з дітками в дошкільному закладі, в межах нашого експерименту, ми намагалися втілити методика залучення дошкільнят до театралізованих занять, що спрямоване на розвиток їх мовленнєвих навичок.

Ця методика охоплювала три ключові етапи: *підготовчий, основний (виконання ролей), і заключний*. Кожен етап мав свої цілі та методи, адаптовані для стимулювання мовленнєвої активності, розширення словникового запасу, покращення граматичної структури мови, та розвитку впевненості у висловлюваннях.

1. Підготовчий етап: створення мотивації та підготовка до театралізації

Мета:

- визначити мовленнєві потреби дітей, адаптувати сценарії до їх рівня розвитку;
- підготувати дітей до ролей через інтерактивні та розвивальні ігри;
- мотивувати дітей до участі в театралізованих виставах.

Діяльності:

1. Вибір твору або сюжету: Ми обирали знайому і цікаву для дітей казку, історію або ж придумували короткий сценарій із простими репліками. Зміст мав включати повторювані фрази для запам'ятовування, а також діалоги, які стимулюють мовленнєву активність. Зокрема, ми брали в роботу казки «Колобок», «Рукавичка», «Як Сіровушко вчив Жаринку плавати» (Ніна Колодяжна), «Казка про Горошку» (Юлія Смаль), «Казка про ведмедика та лисичку» (Ольга Подужайло). На основі цих казок нами були створені п'єси для дитячого театру. Також використовували в роботі власні коротенькі сценарії.

2. Ігрові вправи на розвиток мовленнєвої активності: Використовували ігри на зразок «Ехо» або «Хто говорить?», де діти повторювали фрази, імпровізували відповіді, тренувалися у вільному висловлюванні. Ці ігри розвивають артикуляційні навички та роблять мовлення більш вільним.

3. Ознайомлення з ролями: Представляли персонажів, обговорювали їхні особливості, поведінку, голос, спосіб говорити, використовуючи міміку та жести, щоб діти могли краще увійти в образ.

2. Основний етап: реалізація театральних виступів

Мета:

- навчити дітей спонтанного мовлення, збільшити їх словниковий запас;
- розвивати навички активного слухання та співпереживання персонажам;
- відпрацювати чітку вимову, інтонацію та логіку висловлювання.

Діяльності:

1. Розподіл ролей та репетиції: Кожна дитина отримувала певну роль. Приділяли увагу і повторенню фраз, інтонацій, логічних пауз у мовленні. Діти мали змогу спочатку озвучувати персонажів по черзі, потім виконувати діалоги в парах або групах. Поступово включали їх у більш тривалі сцени.

2. Тренування виразності мовлення: Залучали дітей до виконання реплік з різною інтонацією, швидкістю та гучністю. Наприклад, давали завдання їм озвучити одного персонажа злісно, а іншого – з добротою. Це допомагає їм навчитися регулювати силу голосу, змінювати тон та емоційне забарвлення мовлення.

3. Рольові ігри та імпровізації: Після основної репетиції, давали дітям можливість створити імпровізовані сценки. Це допомагає розвивати мовленнєву гнучкість, швидко адаптуватися до нових ситуацій, підбирати потрібні слова для вираження своїх думок.

3. Заключний етап: обговорення та аналіз виступу

Мета:

- забезпечити зворотний зв'язок щодо досягнень та аспектів, які потребують покращення;

- формувати впевненість у мовленні, надихати дітей на подальшу участь у театральних заняттях;
- зміцнити мовленнєву пам'ять та закріпити отримані навички.

Діяльності:

1. Обговорення емоцій та вражень: Запитували дітей, як їм сподобалося грати, що вони відчували. Це допомагає їм вчитися описувати свої емоції та розуміти, як мова сприяє вираженню почуттів.

2. Аналіз мовленнєвих навичок: Просили дітей оцінити, як вони впоралися з роллю, чи важко їм було запам'ятати текст. Відзначали позитивні моменти: виразність, злагодженість у діалозі, використання інтонацій.

3. Повторення окремих фраз та слів: Вибирали важкі або нові слова з тексту і повторювали їх з дітьми у формі гри. Наприклад, проводили гру «Розповідь по черзі», коли кожен по черзі додає речення для створення нової історії, використовуючи ці слова.

На основі проведеної роботи можемо сформулювати додаткові поради:

Регулярність та поступовість: Варто проводити театралізовані заняття не рідше одного разу на тиждень, щоб діти мали змогу поступово вдосконалювати свої мовленнєві навички.

Адаптація до потреб дітей: Необхідно регулярно спостерігати за мовленнєвим розвитком кожної дитини і адаптувати складність завдань, враховуючи їхню готовність.

Сприяння впевненості: Потрібно підтримувати дітей, уникати критики, акцентувати увагу на успіхах.

Апробована нами методика здатна допомогти поступово розвинути мовленнєві навички дошкільнят, навчаючи їх вільно висловлюватися, правильно вимовляти слова, а також посилюючи їхній інтерес до театралізації.

Також під час проведення експерименту ми слідкували за роботою відомого арт-терапевта Ірини Єфімової, яка втілює методику театру ляльок як засобу адаптації дітей з особливими потребами. Опишемо цю методику.

Метою обраної методики є розвиток та корекція мовлення у дітей дошкільного віку, що мають мовленнєві порушення, через театралізовану діяльність з використанням ляльок.

Методика також спрямована на підвищення соціалізації, розвиток впевненості та вміння виступати перед аудиторією.

Основні етапи методики:

1. Підготовчий етап: Звикання до ляльок та опанування голосовими вправами.

Ціль: Ознайомити дітей з ляльками, розвинути інтерес до театральної діяльності та підготувати до звукових і голосових вправ.

Діяльність: Вихователь представляє ляльки дітям, дає можливість ознайомитися з ними, торкатися та пробувати керувати. На цьому етапі діти також знайомляться з основними голосовими вправами: намагаються повторювати звуки, склади та прості слова, акцентуючи на правильній артикуляції.

Техніка виконання: Для виконання вправ вихователь може використовувати окремі звуки чи фрази, записані на магнітофон або ноутбук, які діти повторюють у супроводі музичного фону.

2. Основний етап – робота за ширмою (перший етап з ляльками)

Ціль: Розвиток мовленнєвих навичок шляхом імітації та звукових вправ.

Діяльність: Діти керують ляльками за ширмою, в той час як тексти ролей звучать у звукозаписі (магнітофон чи ноутбук). Під тихий звуковий супровід діти повторюють фрази персонажів, вчаться виражати емоції за допомогою інтонацій, міміки та жестів ляльок.

Особливості: На цьому етапі дуже важливо слідкувати, щоб діти правильно вимовляли звуки та фрази. Вихователь заохочує дітей копіювати інтонацію, ритм і тембр голосу, як у запису, що дозволяє відпрацювати правильне мовлення.

3. Перехідний етап – зняття ширми (соціалізація, другий етап)

Ціль: Навчання виступу перед аудиторією та розвиток соціальних навичок.

Діяльність: Після зняття ширми діти тепер бачать глядачів та виконують ролі з ляльками без фізичної ізоляції. Тексти продовжують звучати в записі, однак, діти тепер говорять голосніше, взаємодіючи з публікою.

Соціальна інтеграція: Цей етап дозволяє дітям відчути себе на сцені та подолати страх виступу перед глядачами, розвиваючи впевненість і комунікативні навички.

4. Заключний етап – самостійний виступ (третій етап)

Ціль: Розвиток самостійності у мовленні, зміцнення мовленнєвої пам'яті та акторських здібностей.

Діяльність: Діти без запису виконують ролі, проговорюючи текст самостійно. Спочатку розучуються прості віршики, короткі діалоги, фрази або речення, які вони повторюють перед глядачами.

Практичні завдання: Вихователь може допомагати, підказуючи дітям слова чи фрази, а також сприяти тому, щоб діти використовували ляльок для кращого відтворення емоцій і смислових відтінків мовлення.

Результати: Завдяки цьому етапу діти поступово переходять від імітації до самостійного мовленнєвого відтворення, що стимулює мовленнєву активність і формує стійкі навички виразного мовлення.

Розглянемо також додаткові техніки та інструменти:

Вправи на розширення словникового запасу: Під час підготовки сценок, вихователь обговорює з дітьми значення слів і термінів, що використовуються у виставах.

Музичний супровід: Фонова музика чи спеціальні звукові ефекти можуть створювати відповідний настрій, що підсилює емоційне залучення дітей.

Ігрові мовленнєві вправи: Для закріплення матеріалу можна вводити додаткові мовленнєві ігри на взаємодію з ляльками, наприклад, імпровізаційні діалоги з новими персонажами.

Сформулюємо очікувані результати від застосування цієї методики:

1. Покращення артикуляції та чіткості мовлення: Завдяки імітації запису, діти відпрацьовують правильну вимову звуків та інтонаційні особливості мовлення.

2. Розвиток впевненості у виступах: Етапи від роботи за ширмою до відкритого виступу сприяють подоланню страху перед аудиторією.

3. Розширення словникового запасу та покращення мовленнєвої пам'яті: Діти збагачують свій словниковий запас та тренують мовленнєву пам'ять, виконуючи різноманітні ролі.

4. Розвиток соціальних навичок: Через виступи діти вчаться взаємодіяти з аудиторією, що сприяє їхній соціалізації.

Також в рамках діяльності гуртка ми впроваджували *логоказку*.

Впровадження логоказки для дітей гуртка відбувалося за алгоритмом, який структурований так, щоб допомогти дітям розвивати мовлення та соціальні навички. Наведемо апробований нами алгоритм впровадження логоказки:

1. Підготовка матеріалу

На першому етапі ми вибирали логоказку, яка відповідає рівню мовленнєвих можливостей дітей. Важливо було врахувати інтереси дітей, їхні мовленнєві труднощі, вікові особливості та мету, яку ставить педагог. Текст казки повинен був включати спеціально підібрані слова чи фрази, які сприяють розвитку правильного мовлення.

2. Вступне ознайомлення

На цьому етапі діти слухали казку, розказану педагогом, а також обговорювали персонажів, сюжет, а потім розглядали ляльок, які будуть

використовуватися. Педагог пояснив, як вони допоможуть кожному герою передати емоції та зміст казки.

3. Перший етап театралізації – керування ляльками за ширмою

Дітей навчали управляти ляльками за ширмою, слухаючи записаний текст і повторюючи його. Тут діти зосереджуються на правильній вимові, інтонації та темпі. За ширмою вони могли зосередитися на вимові, не хвилюючись про зоровий контакт із аудиторією.

4. Другий етап театралізації – зняття ширми

На цьому етапі ширму поступово прибирали, щоб діти почали взаємодіяти з глядачами, з іншими дітьми або педагогами. Діти повинні були виконувати ролі, безпосередньо звертаючись до глядачів, що допомагає розвивати соціальні навички, навчатися виразності мови та взаємодії з аудиторією.

5. Вільна театралізація – виконання простих діалогів і віршів перед аудиторією

На останньому етапі діти виконували короткі діалоги або вірші без попереднього запису та контролю педагога. Це дозволило їм самостійно використовувати набуті мовленнєві навички, контролюючи вимову та проявляючи емоції. Вони вчилися відповідати на реакції аудиторії та більш вільно взаємодіяти з нею.

6. Обговорення і зворотний зв'язок

Після завершення виступу проводили обговорення, де діти могли висловити свої враження, поділитися переживаннями та отримати позитивний відгук від педагога. Це допомогло закріпити їхню впевненість у своїх мовленнєвих навичках.

7. Підведення підсумків

Педагог провів аналіз результатів театралізації, оцінюючи мовленнєвий прогрес кожної дитини, успіхи у виразності мовлення, здатність передавати емоції та взаємодіяти з аудиторією.

Отже, застосовані нами методики базуються на розвитку мовлення дітей, та водночас вони підпорядковані завданню загального розвитку дитини. Методики ставлять за мету не лише розвиток мовлення дітей дошкільного віку, а й їхній загальний розвиток: інтелектуальний поряд з мовленнєвим, розвиток чуттєвої сфери, сенсорики, моторики, формування позитивної мотивації до пізнання загалом та до процесу комунікації зокрема.

2.3. Вплив експериментальної методики на результативність роботи з мовленнєвими порушеннями у дошкільників засобами театралізації

Розглянемо результати впровадження експериментальної методики залучення дошкільників до театралізації та її вплив на корекцію мовленнєвих порушень. На заключному *контрольному етапі* через 3 місяці після початку експерименту ми оцінили, чи отримали діти покращення після зайнять в театралізації.

Мета: Оцінка ефективності проведеної методики шляхом повторного діагностування мовленнєвого розвитку дітей, яке дало змогу порівняти результати до і після експерименту.

Методика: Повторно використовувалася та ж методика обстеження, що й на констатувальному етапі, щоб забезпечити об'єктивність і порівнюваність результатів.

Результати: Порівняльний аналіз початкових і кінцевих показників вказав на **суттєві поліпшення в мовленні дітей:**

Проблеми з вимовою звуків залишилися лише у 3 дітей (15%), що свідчить про покращення на 45%. Завдяки артикуляційним вправам діти стали краще вимовляти важкі звуки, такі як [р] та [ш].

Лексичний запас покращився: лише 2 дітей (10%) мали знижений словниковий запас, що є покращенням на 40%. Діти стали впевненіше

користуватися новими словами, а також більш активно застосовували слова в різних контекстах.

Недоліки в граматичній структурі мовлення залишилися у 3 дітей (15%), що показує покращення на 25%. Більшість дітей змогли правильно будувати складні речення, використовуючи складні граматичні конструкції.

Труднощі зі зв'язним мовленням залишилися у 4 дітей (20%), що є покращенням на 35%. Діти навчилися більш логічно і послідовно розповідати історії, а також вести діалоги з іншими учасниками гри.

Табл. 2.2.

Результати обстеження рівня мовлення у дітей на заключному етапі

Проблеми мовлення	Відсоток дітей
Проблеми з вимовою	15%
Знижений лексичний запас	10%
Недоліки у граматичній структурі мовлення	15%
Складності із зв'язним мовленням	20%

Табл. 2.3.

Результати покращення рівня мовлення у дітей після проведення експерименту

Сфера покращення	Відсоток
Покращення вимови	45%
Покращення лексичного запасу	40%
Покращення у граматичній структурі мовлення	25%
Покращення зв'язного мовлення	35%

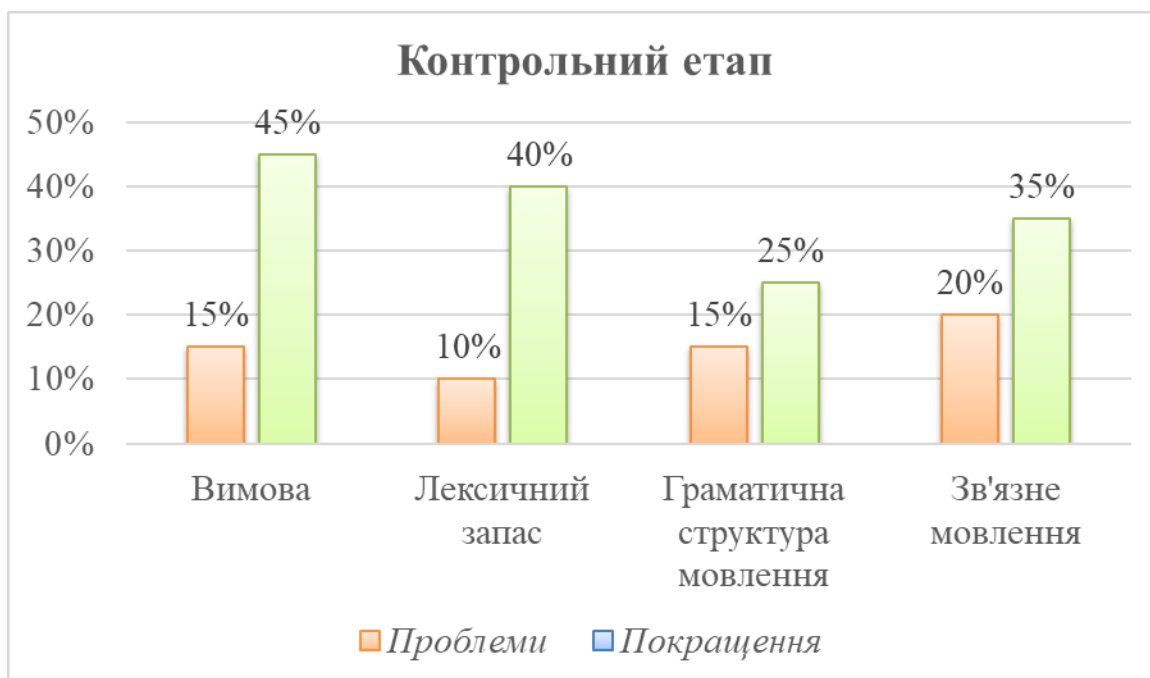

Рис.2.2. Результати контрольного етапу

Табл. 2.4.

Порівняння стану мовлення дітей до та після проведення експерименту

Проблеми мовлення	% I етап	% III етап	% покращення
Проблеми з вимовою	60%	15%	45%
Знижений лексичний запас	50%	10%	40%
Недоліки у граматичній структурі мовлення	40%	15%	25%
Складності із зв'язним мовленням	55%	20%	35%

Отже, отримані результати чітко демонструють, що театральна діяльність має суттєвий позитивний вплив на розвиток мовлення дітей. Значне покращення у вимові, збагаченні словникового запасу, засвоєнні граматичних структур та покращення зв'язного мовлення підтверджують ефективність запропонованої методики. Це дає підстави рекомендувати театральну діяльність як дієвий засіб для корекції мовленнєвих проблем у дітей дошкільного віку.

Нижче детальніше розглянемо результати нашого експерименту.

Експериментальна методика театралізації в роботі з дошкільниками, що мають мовленнєві порушення, дозволила детально вивчити вплив театральної діяльності на розвиток мовленнєвих навичок та комунікативних здібностей.

Проаналізуємо застосування нами методики залучення дітей до театралізації, а також наше спостереження за роботою арт-терапевта Ірини Єфімової з дітьми, що мають мовленнєві порушення.

Спершу розглянемо застосовану нами методику.

Метою нашого дослідження було визначити вплив театралізованих занять на корекцію мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Методика, яку ми застосували, включала три основних етапи: підготовчий, основний (виконання ролей), і заключний. Кожен етап мав свою специфічну мету та методи, орієнтовані на розвиток мовленнєвих навичок дітей.

1. Підготовчий етап:

На першому етапі діти не безпосередньо виконували ролі, а активно готувалися до цього, працюючи з текстом п'єси під керівництвом педагога. Завдання полягало в тому, щоб допомогти дітям ознайомитися з текстами, вивчити основні фрази та репліки персонажів п'єси. Вони повторювали фрази за педагогом, практикуючи вимову, інтонацію та ритм мовлення. Цей етап сприяв зниженню психологічної напруги, адже діти могли працювати без тиску публіки, що дозволяло їм сфокусуватися на розвитку граматичних структур та фонетичних аспектів мови. Спостерігалось значне покращення вимови, а також поступове розширення словникового запасу дітей. Діти ставали більш впевненими в правильності використання простих граматичних конструкцій.

2. Основний етап (виконання ролей):

Цей етап став основним у розвитку мовлення та соціальних навичок дітей. Діти вже активно виконували ролі з п'єс, де кожен малюк мав свою роль і репліки, що зобов'язували його до певного мовленнєвого вираження. Важливим аспектом було не просто повторення текстів, а адаптація мови до

конкретних ситуацій: вираження емоцій, інтонація, відповідність граматичних форм залежно від контексту. Діти вчилися конструктивно спілкуватися, координувати свої дії з іншими учасниками виступу та виконувати соціальні ролі.

Результати цього етапу показали помітне покращення в кількості та якості мовленнєвих звернень. Діти почали вільніше використовувати складніші граматичні конструкції, зокрема речення, що раніше були для них складними. Також було відзначено значне покращення вимови, зменшення числа помилок у граматичній структурі, а також розширення лексикону за рахунок нових слів і фраз, пов'язаних з виконанням ролей. Під час цього етапу діти також вчилися враховувати аудиторію, реагувати на зміну ситуацій, що дозволяло їм покращувати соціальні навички.

Діти повинні були продемонструвати всі здобуті навички: правильно будувати речення, виражати емоції через мову, організувати діалог з іншими персонажами. Тут діти повністю переходили до самостійного творчого виконання ролей, без підказок чи текстів, і це стало важливим кроком до розвитку впевненості у своїх мовленнєвих можливостях. Виступи перед аудиторією також стимулювали розвиток уваги, пам'яті та емоційної виразності, що є важливими аспектами в корекції мовленнєвих порушень.

3. Заключний етап:

Заключний етап методики передбачав обговорення та аналіз виступу. Тут педагог мав змогу похвалити дітей, водночас м'яко назвати недоліки, над якими потрібно попрацювати. Під час гри в театр діти в легкій ігровій формі сприймають як позитивну оцінку, так і озвучування недоліків. Тож їм легко, без напруження працювати над важливими мовленнєвими моментами.

Загалом методика продемонструвала свою високу ефективність у корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Ключовими досягненнями стали:

1. Покращення мовленнєвої активності: Діти стали значно більше говорити, активно використовувати нові слова та конструкції.

2. Розширення словникового запасу: Вони стали більш виразними, здатними використовувати складніші вирази та нові терміни.

3. Впевненість у висловлюваннях: Зменшилась боязкість перед виступами, з'явилася впевненість у своїх мовленнєвих можливостях.

4. Покращення граматичної правильності: Діти стали краще контролювати граматичні форми, зменшилася кількість помилок.

Таким чином, методика театралізованих занять ефективно сприяла розвитку мовлення у дітей дошкільного віку, допомогла знизити рівень мовленнєвих порушень і сприяла їхній соціальній адаптації. Театральна діяльність стала потужним інструментом у корекції мовних дефектів і розвитку комунікативних навичок.

Розглянемо також результат застосування методики арттерапевта Ірини Єфімової (залучення дітей до роботи в театрі ляльок).

Для оцінки ефективності методики було виділено три ключові етапи, кожен з яких поетапно розвивав мовленнєві, комунікативні та соціальні навички дітей.

Перший етап: Контроль ляльок за ширмою та повторення записаних текстів.

На першому етапі методики дітям пропонувалося керувати ляльками за ширмою, повторюючи попередньо записані аудіоматеріали. Основна мета цього етапу полягала у створенні умов, що знижували тривожність дитини під час виконання мовленнєвих вправ, сприяли розвитку мовленнєвого наслідування та правильного артикуляційного апарату.

1. Зменшення психологічного бар'єру: Захист ширми створював безпечне середовище, де дитина відчувала себе менш уразливою. Це дозволяло подолати страх перед публічним виступом, що є важливим аспектом у роботі з дітьми, які часто відчувають невпевненість через мовленнєві недоліки.

2. Формування артикуляційних навичок: Виконуючи завдання, діти орієнтувалися на записаний матеріал, що слугував зразком правильної вимови. Повторення тексту за записом допомагало дітям формувати точну артикуляцію, а також контролювати власну інтонацію та темп мовлення. Це було особливо важливо для дітей із фонетичними порушеннями, де необхідна детальна робота з формуванням правильних звукових поєднань.

3. Розвиток уважності та слухового сприйняття: Діти зосереджувалися на відтворенні тексту, що сприяло формуванню слухового сприйняття мови. Вони навчалися розрізняти тонкі нюанси вимови, що полегшувало подальшу роботу над мовленнєвими помилками.

Другий етап: Зняття ширми та виступ перед аудиторією

На другому етапі методики було передбачено зняття ширми, що дозволяло дітям виступати перед аудиторією. Цей етап сприяв розвитку міжособистісного спілкування, формуванню впевненості та зменшенню мовленнєвої тривожності.

1. Зниження мовленнєвої тривожності: Вихід на відкриту сцену з лялькою стимулював дітей ставати більш відкритими та активними у спілкуванні. Спостереження показали, що діти поступово переставали боятися уваги з боку аудиторії, їхнє мовлення ставало впевненішим, а кількість мовленнєвих блоків зменшувалася.

2. Розвиток комунікативних навичок: Участь в інтерактивних сценках сприяла розвитку здатності до діалогу. У дітей з'являлася можливість будувати прості репліки, взаємодіяти з іншими учасниками. Така діяльність стимулювала формування лексичного запасу, а також тренувала здатність використовувати мовленнєві конструкції в процесі живого спілкування.

3. Формування емоційного вираження в мовленні: Під час гри діти вчилися передавати емоції голосом, підсилювати виразність мовлення. Це сприяло розвитку інтонаційних навичок, а також тренувало здатність

усвідомлено регулювати тон голосу, що є важливим для емоційного забарвлення мовлення та його виразності.

Третій етап: Виконання віршів та діалогів без аудіозаписів

На третьому етапі дітям пропонувалося декламувати вірші та вести діалоги без використання записаних текстів. Цей етап був спрямований на розвиток самостійності в мовленнєвій діяльності, зміцнення набутих навичок та підготовку до подальшої самостійної комунікації.

1. Збільшення плавності мовлення: Самостійне декламування віршів дозволило оцінити рівень сформованості плавності мовлення. Було відзначено значне поліпшення у здатності дітей вимовляти слова без пауз, які зазвичай виникали через труднощі з підбором слів. Це також вплинуло на швидкість мовленнєвої реакції та підвищило загальну швидкість мовлення.

2. Розширення лексичного запасу: Виконання віршів та діалогів сприяло засвоєнню нових слів та виразів. Діти не лише відтворювали тексти, але й починали використовувати нові лексичні одиниці у власному мовленні, що свідчить про засвоєння нової мовленнєвої інформації на рівні активного словника.

3. Формування навичок самостійного мовлення: Відсутність записаних текстів стимулювала дітей активно використовувати набуті знання. У процесі декламації та діалогів без опори на аудіозаписи діти демонстрували сформовану здатність до побудови мовленнєвих конструкцій самостійно, що свідчило про закріплення мовленнєвих навичок та готовність до їх застосування в реальних умовах.

Результати впровадження даної методики показали значний позитивний вплив театралізованої діяльності на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Зокрема, було зафіксовано:

1. Поліпшення артикуляційної бази дітей, що дозволило їм більш чітко відтворювати звукову структуру слів.

2. Зменшення страху публічних виступів та формування соціальної впевненості.

3. Розширення словникового запасу та здатність використовувати мовні конструкції в реальних комунікативних ситуаціях.

4. Зміцнення навичок діалогічного мовлення, що є важливим етапом підготовки до шкільного навчання.

Отже, як ми пересвідчилися на практиці, впровадження театралізованих методів в роботу з дітьми із мовленнєвими порушеннями підтвердило свою результативність як для мовленнєвої, так і для соціально-емоційної сфери дошкільників. Тому застосування подібних методик у освітніх закладах може стати ефективним засобом не лише корекції мовленнєвих вад, а й підготовки дітей до успішної соціальної адаптації у подальшому навчанні та житті.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження вдалося досягти основних поставлених завдань, що дозволяє зробити кілька важливих та обґрунтованих висновків.

Перш за все, аналіз наукової літератури та джерел з теми театралізованої діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) виявив зростаючий інтерес до цієї методики з боку науковців, педагогів і практиків. Театралізована діяльність стає одним із пріоритетних напрямків корекційно-розвивальної роботи завдяки своїм багатим можливостям для впливу на емоційну, соціальну та мовленнєву сфери дітей з ООП. Дослідники відзначають, що використання театральних технік не лише сприяє розвитку комунікативних навичок і підвищує рівень впевненості у собі, а й допомагає дітям легше долати соціальні бар'єри, виявляти і розуміти власні емоції.

Наукова література підкреслює, що театралізована діяльність сприяє формуванню важливих життєвих навичок, таких як вміння працювати в команді, слухати інших, висловлювати власну думку, а також адаптації до соціального середовища. Більше того, залучення до театральних ігор і вистав дозволяє створити атмосферу прийняття і підтримки, що є особливо важливим для дітей з ООП, які часто стикаються з труднощами у взаємодії з однолітками.

Практики, які працюють з дітьми з особливими потребами, також зазначають, що театралізована діяльність допомагає знизити рівень тривожності, розвиває моторику і координацію, а також покращує когнітивні функції, що є основою для подальшого навчання. Таким чином, ця методика дає змогу комплексно впливати на розвиток дітей з ООП, сприяючи їх соціалізації та інтеграції у суспільство.

Загалом, наукові дослідження та досвід практиків підтверджують ефективність театралізованої діяльності як дієвого інструмента для

підтримки дітей з особливими освітніми потребами в їхньому навчанні та особистісному розвитку.

Важливо зазначити, що театралізовані ігри та заняття все частіше впроваджуються в освітню практику як інноваційний підхід до подолання мовленнєвих і соціальних бар'єрів, розвитку емоційної сфери дітей. Це є особливо актуальним у сучасному світі, де відбуваються значні зміни в підходах до навчання та виховання дітей з ООП, і де є нагальна потреба в створенні інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Дослідження нових підходів до роботи з дітьми з ООП, зокрема в умовах динамічних змін сучасного освітнього процесу, показало важливість гнучкого та адаптивного застосування інноваційних методик.

Театралізована діяльність виступає ефективним засобом для розвитку важливих комунікативних, емоційних та соціальних навичок дітей, особливо тих, хто має мовленнєві порушення.

У порівнянні з традиційними методами, театралізована діяльність створює додаткові можливості для творчої самореалізації дітей, враховуючи їхні індивідуальні особливості, що важливо для розвитку їхньої впевненості в собі та здатності взаємодіяти з оточенням. Таким чином, театралізовані методи не лише сприяють розвитку мовленнєвих навичок, але й допомагають дітям долати психологічні бар'єри, що виникають у процесі їх соціалізації.

Світовий і вітчизняний досвід підтверджує ефективність використання театралізованих методик в роботі з дітьми з ООП.

Зокрема, міжнародні практики демонструють, як театральні техніки, такі як ляльковий театр, рольові ігри та драматичні вправи, можуть бути успішно інтегровані в навчальний процес для розвитку когнітивних, мовленнєвих та соціальних навичок дітей.

Такий підхід дозволяє створити сприятливе середовище для їхньої творчої діяльності, розвивати вміння самовиражатися, усвідомлювати свої емоції та почуття, а також взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими.

У контексті українських реалій, зокрема на прикладі Волині, педагогами вже досягнуто значних результатів у застосуванні театралізованих методик, що підтверджує їхню ефективність.

Проте, водночас залишається ряд проблем, серед яких недостатня кількість спеціалізованих ресурсів, обмежений доступ до методичних матеріалів, а також необхідність в подальшій підготовці педагогічних кадрів для роботи з дітьми з ООП.

Проведене нами експериментальне дослідження підкреслює, що театралізована діяльність є потужним корекційним інструментом у розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Виявлено, що активне використання лялькового театру, рольових ігор та драматичних вправ дозволяє дітям значно покращити чіткість вимови, а також здатність до емоційного та вербального самовираження.

Такий підхід має важливе значення для дітей з мовленнєвими порушеннями, оскільки театралізовані ігри створюють для них можливість взаємодіяти в неформальній обстановці, що дозволяє зняти напругу та знизити страх перед спілкуванням. Це також допомагає дітям подолати психологічні бар'єри, що часто виникають через невпевненість у своїх мовленнєвих здібностях.

Завдяки театралізованим методам, діти не лише розвивають мовленнєві навички, але й набувають важливих соціальних компетенцій, таких як вміння працювати в команді, слухати інших та співпрацювати.

У підсумку, результати дослідження свідчать про високу ефективність театралізованої діяльності як корекційної методики для дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Запропоновані підходи можуть бути використані для вдосконалення роботи педагогів та підвищення якості освітніх послуг, сприяючи соціалізації та мовленнєвому розвитку дітей.

Однак для реалізації цих методів на більш широкому рівні необхідно подбати про забезпечення необхідними ресурсами, вдосконалення програм підготовки педагогів та подолання організаційних бар'єрів.

У майбутньому, подальші дослідження можуть бути спрямовані на уточнення ефективності різних театралізованих технік у роботі з дітьми з різними порушеннями, а також на створення більш адаптованих методик для різних вікових груп та категорій дітей з ООП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акименко Ю. Є. Особливості формування зв'язного мовлення у старших дошкільників та молодших школярів / Ю. Є. Акименко, А. С. Жорняк / *Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Умань, 27 квітня 2018 року / гол. ред. Муковіз О. П. Умань : ВПЦ «Візаві» 2018. С. 5–7.
2. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. К. : Вид. дім «Слово», 2012. 304 с.
3. Бредіхіна О. А. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Авторські психотерапевтичні казки : методичний посібник. Нетішин : Відділ освіти виконавчого комітету Нетішинської міської ради, ДНЗ № 8, 2015. 85 с. URL : <https://l.leksiya.com.ua/psihologiya/3734/index.html> (дата звернення: 09.10.2024).
4. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ : Академія, 2001. 575 с.
5. Вчимося жити разом : парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років / уклад.: Т. Піроженко, О. Хартман. Київ : Алатон, 2016. 32 с.
6. Гавриш Н. В. Про ефективне використання художнього слова в освітньому процесі дошкільного закладу. *Освіта Донбасу*. 2011. №1. С. 35–41.
7. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. *Дошкільне виховання*. 2003. № 7. С. 12–14.
8. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці : навч.-метод. посіб. Донецьк : Лебідь, 2001. 218 с.
9. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв [за наук. ред. Олександра Галича]. 2012

10. Гончар О. А. Магнітно-резонансна томографія у діагностиці перинатальних мозково-судинних уражень у дітей. *Український Радіологічний Журнал*. 1998. № 6. С. 401–404.
11. Грипич С. Н. Роль дитячої художньої літератури у формуванні особистості та мовного розвитку дитини. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2012. Вип. 5. С. 136-139
12. Губенко О.О. , Мельничук Л.В. Розвиток мовленнєвих здібностей молодших школярів. Інтерактивні форми роботи з батьками: метод. посіб./ за ред. О.О. Губенко. Київ: Навчальна книга - Богдан, 2010.
13. Данілавічюте Е. А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7–19.
14. Демченко О.П., Драбинюк С.Ю., Іващук Н.О. *Виховні можливості театралізованої діяльності у роботі з обдарованими дітьми*. XV Міжнародна науково - практична конференція «Multidisciplinary academic notes. Science research and practice», 19-22 квітня 2022 р., Мадрид, Іспанія. С.421-427.
15. Демченко О.П., Драбинюк С.Ю. Розвиток емоційної саморегуляції молодших школярів із проявами обдарованості в процесі діяльності театрального гуртка. *Освіта та розвиток обдарованої особистості. Педагогічний та психологічний досвід*. 2023. № 4 (91). IV квартал. С.68-75. URL: <https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2023/4/11.pdf>
16. Демченко О.П., Іщенко К.В., Драбинюк С. Ю. Флуд Л.М., Театралізована діяльність як засіб розвитку творчості дітей з особливими освітніми потребами. XVII Міжнародна науково-практична конференція «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», 03-06 травня 2022 р., Токіо, Японія. С.580-585.

17. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>(дата звернення: 09.10.2024).
18. Драбинюк С. Особливості розвитку комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності. *Abstracts of LVVII International scientific and practical conference «Technology – Innovation –Science»* (14 – 15 December, 2023) Nika Publishing, Manchester, Great Britain. 2023. С. 57-62. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/GB_15122023.pdf
19. Журавльова Л. С. Сучасні підходи до вивчення порушень мовленнєвого розвитку молодших школярів. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/47225/>(дата звернення: 09.10.2024).
20. Закон України “Про освіту” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.10.2024).
21. Казкотерапія в роботі з дошкільниками : метод. посіб. / упор. Шик Л. А., Гаркуша Г. В., Тур Л. В., Рудик О. А. Харків : Основа, 2012. 240 с.
22. Каландирець М. С. Емоційне налаштування та формування позитивної мотивації до навчання майбутніх школярів методом казкотерапії. Авторська казка «Скріпка і Ціпка». *Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : матеріали II Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Київ, 20 травня 2021 р.). Київ, 2021. С. 95–102. URL: https://lib.iitta.gov.ua/725229/1/%D0%9C-%D0%BB%D0%B8%20%D0%86%D0%86%20%D1%81%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%83_20.05.2021.pdf (дата звернення: 27.10.2024).
23. Качар Т. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня засобами арт-терапії. *Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 14 травня 2020 року. Том 1. Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ,

2020. 189 с. URL : <http://bdpu.org/pedahohichni-nauky-2020/> (дата звернення: 09.11.2024).

24. Класифікація мовленнєвих порушень. URL: <https://dvclinic.com.ua/uk/rech/klassifikacziya-rechevyh-narushenij/> (дата звернення: 09.10.2024).

25. Колупасєва А. А., Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ : «А.С.К.», 2012. 197 с.

26. Кононко О. Л. Про Базову програму розвитку дошкільника «Я у Світі». *Дошкільне виховання*. 2008. № 1. С. 3–6.

27. Коновалова Л. М., Ласточкіна О. В. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* : матеріали VI Всеукр. заочної наук.-практ. конф. (м. Суми, 14 квітня 2017 р.). Суми, 2017. С. 28–31.

28. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія : навч. посіб. / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Знання, 2010. 293 с.

29. Корекційна робота з дітьми з ЗПР: (матеріали інтернет-конференції (оффлайн) «Основні напрямки корекційної роботи із дитиною із затримкою психічного розвитку в ДНЗ та ЗНЗ») / Л. М. Чіхман. 2013. URL : http://doshkilla.blogspot.com/p/blog-page_9019.html (дата звернення: 09.11.2024).

30. Краснокутська Н. В. Використання театралізованої діяльності як засобу формування та розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення. *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти* [Електронне видання] : зб. наук. пр. [за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф.] / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. Ю. Д. Бойчука]. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 425–428.

31. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : навч. посібник. Запоріжжя : ЛПКС, 2005. 208 с.
32. Курінна С. М. Особливості соціалізації дітей шести-семи років у різних умовах життєдіяльності : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка”, 2004. 20 с.
33. Курінна С. Особливості сприймання та розуміння гумору дітьми дошкільного віку // Дитина-педагог : сучасний погляд. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти сучасної дошкільної та початкової освіти : колективна монографія / [заг. ред. В. В. Докучаєва]. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2010. С. 143–156.
34. Лемко Г., Розвадовська Н. Казкотерапія в соціально-педагогічній практиці. *Теоретичні, методичні та практичні проблеми соціальної роботи* : тези доповідей II Всеукр. з міжнародною участю наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 6 квітня 2017 р.). Івано-Франківськ : НАІР, 2017. 110 с. URL : <https://ksptsr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2018/03/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9-1.pdf> (дата звернення: 09.11.2024).
35. Ленів З. Корекція порушень усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 21 с.
36. Логопедія : підручник. / за ред. М. К. Шеремет. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ : Слово, 2014. 672 с.
37. Маргулян І. Казкотерапія для малят. *Психолог*. 2007. № 28. С. 23–24.
38. Мартиненко І. В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : дис. ... д-ра психол. наук. Київ, 2017. 500 с.
39. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навч.

посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. Вид. 3-тє, перер. доп. Київ : Слово, 2015. 312 с.

40. Методики прогнозування здоров'я міських підлітків з урахуванням їх рухової активності. Упоряд. : Н.С. Полька, С.В. Гозак, О.Т. Єлізарова, М.Ю Антомонов, Т.В. Станкевич, А.М. Парац. Київ, 2019. 19 с.

41. Монке О. С. Українська література дітей дошкільного віку: навч. посібн / О. С. Монке. Одеса: Вид. М. П. Черкасов, 2010. 349 с.

42. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 09.10.2024).

43. Омельченко І. М. Комунікативна діяльність у структурі свідомості і самосвідомості: феноменологія і ноуменологія. *Психологія і особистість*. 2018. № 1. С. 20–35.

44. Омельченко І. М. Простір комунікативної діяльності дошкільників із затримкою психічного розвитку: структура, чинники недорозвитку, умови формування. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Соціально-педагогічна* / за ред.: О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2012. Вип. XX, ч. 2. С. 380–390.

45. Омельченко І. Психолого-педагогічні основи діагностики і формування комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку : навч.-метод. посіб. Полтава : Техсервіс, 2015. 187 с.

46. Омельченко І. М. Технологія формування спілкування дітей із затримкою психічного розвитку : навч.-метод. посіб. Полтава : Техсервіс, 2017. 133 с.

47. Онлайн-курс для вчителів початкової школи URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5143> (дата звернення: 09.10.2024).

48. Пасічник А., Белова В. Казка як засіб розвитку словесної творчості. *Дошкільне виховання*. 2009. № 10. С. 11–13.
49. Павлова Н. В. Формування комунікативної активності у немовленнєвих дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Одеса, 2017. 210 с.
50. Парфьонова Г. І. Психолінгвістичні механізми формування усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із моторною алалією. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 7. С. 56–58.
51. Парфьонова Г. І. Формування усного зв'язного мовлення у старших дошкільників із моторною алалією : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Київ; 2015. 283 с.
52. Пахомова Н. Г. Нейропсихолінгвістика : навч. посіб. для студ. спец. «Корекційна освіта». Полтава : АСМІ, 2013. 268 с.
53. Пахомова Н. Г., Кононова М. М. Спеціальна психологія : навч. посіб. для студ. спец. 6.010105 «Корекційна освіта» / ПНПУ ім. В. Г. Короленка. Полтава : АСМІ, 2015. 357 с.
54. Пахомова Н. Г. Теорія і практика професійної підготовки логопедів у ВНЗ : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 346 с.
55. Пахомова Н. Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2006. 258 с.
56. Пінчук Ю. В. Мовленнєві вправи для виховання у дітей правильної вимови звуків : навч. посіб. / за ред. Ю. В. Пінчук, Л. Л. Циба. Київ : КНТ, 2007. 136 с.
57. 56 Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 152 с.
58. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.

59. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 липня 2001 року № 2628-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 9. С. 259. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>. (дата звернення: 09.10.2024).
60. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. С. 18–21. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 09.10.2024).
61. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
62. Рібцун Ю. В. До проблеми вивчення загального недорозвинення мовлення в дітей молодшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми сучасної логопедії* : матеріали конф. Серія «Столична освіта». Київ, 2007. С. 29–32.
63. Рібцун Ю. В. Формування усного мовлення у дітей молодшого дошкільного віку із загальним мовленнєвим недорозвитком : дис. ... канд. педаг. наук : 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. Київ, 2010. 215 с.
64. Рібцун Ю. В. Шляхи формування зв'язного монологічного мовлення у дошкільників із загальним мовленнєвим недорозвитком. *Теорія і практика сучасної логопедії* : зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип. 3. С. 136–144.
65. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text(дата звернення: 09.10.2024).
66. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Основа, 2005. 96 с.
67. Роль театралізованої діяльності в розвитку мовлення дитини URL: <https://dnz23.sumy.ua/rol-teatralizovano%D1%97-diyalnosti-v-rozvitku-movlennya-ditini/>(дата звернення: 09.10.2024).

68. Савченко М. Теоретичні засади формування комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку. *Освітній простір України*. 2014. Вип. 1. С.141-146.
69. Ситник О. В. Використання елементів казкотерапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Нива знань*. 2018. № 1. С. 44–45.
70. Ситник О. В. Використання елементів казкотерапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Нива знань*. 2018. № 1. С. 44–45.
71. Сметанський М. Змістові характеристики виховання як педагогічної категорії. *Шлях освіти*, 2012. № 3 С.5–9.
72. Соботович Є. Ф. Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 44 с.
73. Тарасун В. В. Аутологія : монографія. Київ : МП «Леся», 2014. 580с.
74. Тарасун В. В. Психолого-педагогічна допомога дітям переддошкільного віку з особливостями в розвитку: напрями реалізації : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 376 с.
75. Тарасун В. В. Способи уніфікації процесу підготовки дітей до навчання: сутність, значення, напрями реалізації. *Дефектологія*. 2009. № 4. С. 21–25.
76. Театралізована діяльність як засіб розвитку особистості дошкільника. URL: <https://vseosvita.ua/library/teatralizovana-dialnist-ak-zasib-rozvitku-osobistosti-doskilnika-185043.html> (дата звернення: 09.10.2024).
77. Тищенко В. В. Моторна алалія у контексті психолого-педагогічних досліджень. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2009. Вип. 15. С. 181–186.
78. Філь О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання казкотерапії у професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2010. 20 с. URL :

http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/DocDescription?doc_id=400295

(дата звернення: 09.10.2024).

79. Цирулік Л. В. Подорожуємо казкою : організована діяльність зі звуковимови із пріоритетом фонематичної сторони мовлення, фонематичних процесів, лексико-граматичної категорії та комунікативних здібностей. *Логопед.* 2019. № 2. С. 24–26.

80. Шеремет М. К. Поняття мовлення і мислення в системі підготовки дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення до школи. *Корекційна педагогіка.* 2008. № 1. С. 6–8.

81. Шеремет М. К., Махукова Т. В. Міждисциплінарний синтез теоретичних досліджень у збагаченні методологічної бази логопедії. *Education and Pedagogical Sciences.* 2012. № 4 (153). С. 58–62.

82. Шеремет М. К. Нейрофізіологічні особливості розвитку мовлення дітей раннього віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. : матеріали міжнар. наук. конф. «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні». Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. № 11. С. 8–13.

83. Шеремет М. К., Пахомова Н. Г. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення до навчання в школі : навч.-метод. посіб. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2009. 137 с.

84. Drabyniuk S. Development of multilingualism of primary schoolchildren in educational institutions of Ukraine [Розвиток полімовності молодших школярів в закладах освіти України]. *International Scientific Conference Ways to Develop Science in the Current Crisis Conditions : Conference Proceedings, December 22-23, 2023. Riga, Latvia* : Baltija Publishing, P. 44-46.

85. Kazachiner O., Tkachenko L. Fairy-tale therapy as a means of forming health-saving competence of children with SEN. *Revista românească*

pentru educație multidimensională. 2020. Vol. 12. № 3. P. 268-293. URL : <https://doi.org/10.18662/rrem/12.3/321> (Accessed: 20.10.2024).

86. Samohvalova A. G. Specificity of communication difficulties of children with disabilities. *Clinical psychology and special education*. 2015. Vol. 4. № 2. P. 39–53. URL : <http://psyjournals.ru/psychlin/2015/n2/Samohvalova.shtml> (Accessed: 01.11.2024).

87. Vachkov I. V. Fairytale therapy today : determining its boundaries and content. *Procedia-social and behavioral sciences*. 2016. Vol. 233. P. 382–386. URL:<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877042816313969?token=707B26C831F54CA3FBC013C595DD9502D1C6092A99B29CB58A45BB0752984539C479139B3AABDE4F622C371E086C4E42> (Accessed: 02.11.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Терапевтична корекційно-розвивальна п'єса для дошкільників

Назва: «Як звірята друзів шукали»

Мета п'єси:

Навчити дітей взаємодіяти у групі, розвивати комунікативні навички.

Розвинути емоційний інтелект, навчити розпізнавати й висловлювати емоції.

Підвищити самооцінку дітей через співчуття та підтримку.

Дійові особи:

Зайчик Стрибунчик – трохи сором'язливий, шукає друзів.

Лисичка Хитруся – розумна, але трохи хвалькувата.

Ведмедик Потапчик – добрий і трохи незграбний.

Їжачок Колючка – обережний, але дуже чуйний.

Сова Мудра – мудрий наставник, допомагає звірятам розібратися у ситуаціях.

Глядачі – діти, які долучаються до гри (можуть допомагати героям знаходити рішення).

Сценарій:

Сцена 1. Початок подорожі

На галявині сидить Зайчик Стрибунчик. Він виглядає сумним.

Зайчик: Ох, як самотньо у лісі... Немає друзів, із ким погратися. А так хочеться, щоб мене хтось зрозумів і підтримав. Мабуть, вирушу у подорож і пошукаю друзів.

Зайчик рушає галявиною й зустрічає Лисичку Хитрусю.

Зайчик: Привіт, Лисичко! Хочеш зі мною дружити?

Лисичка: Привіт, Зайчику! Я б могла дружити, але хіба ти вмієш бігати так швидко, як я? Або ховатися так хитро?

Зайчик: Не знаю... Але я можу стрибати дуже високо!

Лисичка: Хм, це цікаво. А втім, ходімо разом, подивимося, чи ти гарний товариш!

Сцена 2. У пригоді з'являється Ведмедик

Друзі зустрічають Ведмедика Потапчика, який намагається підняти важку корзину з ягодами.

Зайчик: Доброго ранку, Ведмедику! Чому ти такий сумний?

Ведмедик: Ой, я хотів віднести ягоди додому, але корзина така важка...

Лисичка: Ого, вона справді важка!

Зайчик: Давай я тобі допоможу! Ми можемо взяти корзину разом.

Зайчик і Лисичка допомагають Ведмедику. Разом їм вдається підняти корзину.

Ведмедик: Дякую вам, друзі! Можна я теж піду з вами? Мені дуже хочеться мати таких добрих товаришів!

Сцена 3. Знайомство з Їжачком

У лісі друзі зустрічають Їжачка, який сидить під кущем і тримає яблуко.

Їжачок: Привіт, друзі! Я чув, як ви сміялися й розмовляли. Можна піти з вами?

Лисичка: А ти вмієш ділитися? Це важливо для справжньої дружби.

Їжачок: Ось це яблуко я можу поділити на всіх.

Друзі сідають у коло, діляться яблуком і розмовляють.

Сцена 4. Поради від Сови Мудрої

Друзі зустрічають Сову Мудру, яка сидить на гілці.

Сова: Привіт, звірята! Куди це ви всі разом мандруєте?

Зайчик: Ми шукаємо, як стати найкращими друзями!

Сова: У справжній дружбі важливо не лише бути поруч, а й підтримувати одне одного. Давайте пограємо в гру!

Сова пропонує дітям (глядачам) допомогти друзям навчитися дружити. Вона ставить питання:

Що потрібно робити, якщо друг засмутився?

Як показати, що ти цінуєш свого друга?

Що робити, якщо хтось образився?

Діти відповідають, а звірята розігрують ситуації відповідно до відповідей.

Сцена 5. Завершення подорожі

Зайчик: Тепер я знаю, як це – мати справжніх друзів. Ми навчилися допомагати одне одному, ділитися й цінувати дружбу!

Ведмедик: І навіть у важких ситуаціях ми можемо знайти рішення разом.

Сова: Ви – чудові друзі! А тепер запросіть усіх дітей приєднатися до нашого веселого хороводу!

Герої запрошують дітей танцювати разом або створюють «ланцюжок дружби».

Мораль п'єси:

Дружба ґрунтується на взаємопідтримці, довірі та взаємоповазі.

Кожен може бути добрим другом, якщо вчиться ділитися, співчувати й допомагати.

Додаткові інтерактиви:

Гра «Вгадай емоцію»: діти разом із героями п'єси зображають різні емоції, а інші мають їх впізнати.

Розмова «Що я можу зробити для друга?»: діти вигадують, як допомогти друзям у різних ситуаціях.

Ця п'єса сприяє соціально-емоційному розвитку дітей, а також створює можливість для терапевтичної роботи в групі.

Методика театралізованої діяльності «Назви слова»

Мета методики:

Розвиток мовленнєвої активності, поповнення словникового запасу учнів.

Формування вміння висловлювати думки чітко та послідовно.

Розвиток творчого мислення й уяви через гру.

Сприяння емоційному розкриттю дитини в процесі театралізованої діяльності.

Зміст методики:

Методика "Назви слова" базується на ігрових і творчих прийомах, які стимулюють дітей до активного використання мовлення у різних ситуаціях. У процесі гри діти виконують ролі, імітують дії та формулюють назви предметів, явищ чи дій на основі підказок.

Методика поєднує елементи драматизації, пізнавальних завдань і роботи в команді. Її можна адаптувати для дітей різного віку та рівня мовленнєвого розвитку.

Етапи проведення методики:

1. Підготовчий етап

Знайомство з учасниками: коротка бесіда з учнями для створення дружньої атмосфери.

Визначення теми: обирається конкретна тематика для гри (наприклад, природа, побут, казки, професії).

Розподіл ролей: учасники отримують ролі (оповідач, герой, глядач тощо).

2. Основний етап – гра "Назви слова"

Вступна історія:

Учитель розповідає коротку казкову або ситуаційну історію, яка закінчується запитанням чи описом об'єкта. Наприклад:

"Одного разу в лісі зустрілися двоє друзів – Заєць і Їжачок. Вони знайшли дуже цікаву річ. Як ти думаєш, що це могло бути?"

Завдання на здогадку:

Діти висловлюють свої варіанти, називаючи предмет чи явище. Учитель заохочує творчі відповіді й підтримує навіть нестандартні варіанти.

Розігрування ситуацій:

Учні об'єднуються в невеликі групи та розігрують сценки.

Наприклад, якщо йдеться про ліс, одна група може зобразити тварин, інша – дерева або погодні явища.

Робота з предметами:

Учитель демонструє предмет або малюнок і просить дітей придумати, як ним користуватися або назвати його за описом.

Завдання ускладнюється, якщо дітям пропонують пояснити, для чого

потрібен предмет, або придумати історію, пов'язану з ним.

Використання руху та звуків:

Діти створюють звуки, характерні для названих предметів, або рухи, які їх символізують.

Наприклад, якщо діти назвали слово "птаха", вони можуть імітувати його політ.

3. Заключний етап

Обговорення:

Учитель разом із дітьми аналізує, які слова були названі, хто найкраще висловився чи придумав цікаву історію.

Проводиться короткий рефлексивний аналіз: що сподобалося, які труднощі виникли.

Підсумок:

Учитель хвалить дітей за активність та творчість.

Пропонує закріпити нові слова у наступних заняттях чи домашніх завданнях.

Особливості методики:

Інтерактивність: активна участь усіх дітей через ігрові ситуації.

Індивідуальний підхід: рівень складності завдань можна адаптувати до мовленнєвих можливостей кожної дитини.

Емоційність: заохочення позитивного спілкування та творчого самовираження.

Результати використання методики:

Розвиток мовленнєвих навичок: діти вчаться чітко формулювати думки, поповнюють свій словниковий запас.

Формування навичок співпраці: діти працюють у команді, вчаться взаємодіяти.

Підвищення впевненості: діти вільніше висловлюють свої думки перед аудиторією.

Розвиток уяви: діти стають креативнішими та відкритішими до нових ідей.

Ця методика є ефективним засобом розвитку мовлення, соціалізації та емоційного розкриття дитини через гру та театралізовану діяльність.

П'єса для дитячого театру

Назва: «Пригоди у Звуковому Лісі»

Мета: Покращення мовлення, розвиток артикуляції, вправління у вимові складних звуків через гру.

Дійові особи:

Лісовик Шептунко – мудрий дух лісу, який вчить правильно вимовляти звуки.

Сова Дзвоник – помічниця Лісовика, що знає всі звуки природи.

Ведмежатко Бубусько – веселий і трішки буркотливий, плутає звуки.

Пташенята (2-3 ролі) – мешканці лісу, які допомагають героям навчатися.

Діти-гості – роль для глядачів, яких інтерактивно залучають до дійства.

Сцена 1. Загадковий ліс

(На сцені декорація лісу. Лісовик Шептунко сидить на пеньку, а навколо нього пташенята.)

Лісовик Шептунко:

Доброго дня, пташенята! Як гарно ви сьогодні щебечете! А що це за буркотіння я чую?

(З'являється Ведмежатко Бубусько, хмуриться.)

Бубусько:

Ох, щось у мене все не так! Хотів сказати «ліс», а сказав «ліз». Хотів «звук», а вийшло «бук».

Лісовик Шептунко:

Не хвилюйся, Бубусько! Ми навчимо тебе говорити правильно. У нашому Звуковому Лісі всі звуки мають своє місце. Готовий до пригод?

Бубусько:

Готовий!

Сцена 2. Урок від Сови Дзвоник

(Звучить мелодія, і на гілці з'являється Сова Дзвоник.)

Сова Дзвоник:

Ку-гу! Ку-гу! Хто це в мене в гостях? Бубусько, що трапилося?

Бубусько:

Ой, Сова Дзвоник, я звуки плутаю.

Сова Дзвоник:

Нічого, зараз навчимося. Повторюй за мною!

(Сова дзвонить дзвіночком, наголошуючи на звуках. Ведмежатко та пташенята повторюють.)

Сова Дзвоник:

– «З-з-зелений звук з-з-звучить у лісі».

– «Ж-ж-жужить джміль у траві».

– «Ц-ц-цвіркун співає цілу ніч».

Бубусько (радісно):

Ой, здається, виходить! З-з-зелений звук, ж-ж-жужить джміль!

Сова Дзвоник:

Молодець! А тепер запам'ятай: щоб звуки звучали чисто, треба тренувати язичок!

(Сова показує прості артикуляційні вправи: «Млинок» (крутіння язиком), «Гойдалка» (висування язика вперед-назад). Діти повторюють.)

Сцена 3. Подорож до галявини голосних

(Герої переходять до іншої частини сцени, де стоять великі букви А, О, У, Е, І.)

Лісовик Шептунко:

Тут, на галявині голосних, ми навчимося чітко вимовляти найважливіші звуки.

Бубусько:

А що треба робити?

Лісовик Шептунко:

Повторювати голосні, але з різною емоцією!

(Лісовик вимовляє голосні, змінюючи емоції, а герої та глядачі повторюють.)

Лісовик Шептунко:

– А-А-А – злякався їжачок!

– О-О-О – здивувався зайчик!

– У-У-У – ведмідь загарчав!

– І-І-І – пташка дзвенить!

Бубусько (радісно):

Ура! Тепер і я можу гарчати, і дзвеніти, і навіть здивуватися!

Сцена 4. Великий хоровод звуків

(На галявину повертаються всі герої. Лісовик пропонує пограти в гру.)

Лісовик Шептунко:

А тепер перевіримо, чи ви справжні друзі звуків! Я буду називати слова, а ви маєте повторювати, але правильно.

(Лісовик каже слова з помилками, діти виправляють.)

Лісовик Шептунко:

– Ліз чи ліс?

Діти: Ліс!

Лісовик Шептунко:

– Звук чи бук?

Діти: Звук!

Лісовик Шептунко:

Молодці! Ви тепер справжні майстри мовлення!

Сцена 5. Подяка від звуків

(На сцену виходять всі герої, тримаючись за руки.)

Бубусько:

Дякую, друзі! Тепер я знаю, як правильно говорити.

Сова Дзвоник:

Пам'ятай: слова – це сила, і кожен звук важливий!

Лісовик Шептунко:

Хай лунають у світі лише чисті й гарні слова!

(Усі разом кланяються, а глядачі аплодують.)

Кінець

Рекомендації для роботи з п'єсою

1. Розминка: Перед постановкою проводьте вправи для артикуляції (приміром, «Трубочка», «Грибок»).

2. Інтерактив: Залучайте дітей-глядачів до участі в повторенні звуків та виправленні помилок.

3. Костюми: Лісовика можна одягнути у зелений плащ, Сова – в маску з пір'ям, а Бубусько – в плюшевий костюм.

4. Використання реквізиту: Літери та дзвіночок додадуть інтерактивності та візуальної привабливості.

Ця п'єса допоможе дітям не лише покращити вимову, а й навчить їх цінувати слова як інструмент спілкування.

П'єса для дитячого театру

Назва: «Мовні пригоди в Країні Слів»

Мета: Розвиток мовлення, чіткої дикції та формування комунікативних навичок у дітей через гру.

Дійові особи:

Розумійко – мудрий учитель, який допомагає дітям правильно вимовляти слова.

Шептунка – добра фея, яка допомагає говорити тихо, але виразно.

Гукальчик – веселий герой, який вчить говорити голосно, чітко й впевнено.

Казочка – казкова дівчинка, яка забула, як правильно говорити.

Словаки – жителі Країни Слів (роль для групи дітей).

Сцена 1. Загублена Казочка

(На сцені Казочка ходить і щось бурмоче собі під ніс, ніби не може знайти правильні слова. Звучить м'яка мелодія.)

Казочка:

Ой лишенько! Де це я? І чому мені так важко говорити? Щось слова всі переплуталися...

(З'являється Розумійко.)

Розумійко:

Привіт, Казочко! Ти в Країні Слів. Тут живуть усі слова світу, але здається, вони розгубилися. Чому ти говориш так невпевнено?

Казочка:

Мабуть, я забула, як правильно вимовляти слова.

Розумійко:

Не хвилюйся! Ми навчимо тебе говорити красиво, чітко та впевнено. Гей, Словаки!

(З'являються Словаки – група дітей, одягнені у костюми букв, складів або слів. Вони стають півколом навколо Казочки.)

Словаки разом:

Привіт, Казочко! Ми тобі допоможемо!

Сцена 2. Урок від Шептунки

(Звучить тиха, чарівна музика. З'являється Шептунка.)

Шептунка:

Добрий день, друзі! Я – Шептунка, вчителька тиші й виразності. Казочко, щоб говорити красиво, треба спершу навчитися шепотіти правильно.

Казочка:

А це як?

Шептунка:

Повтори за мною, але дуже тихо і чітко.

(Шептунка промовляє слова, які Казочка повторює. До них долучаються Словаки.)

Шептунка:

– Ш-ш-шапка, ш-ш-шубка, ш-ш-шоколад.

– С-с-сонце, с-с-сіть, с-с-слива.

– Ч-ч-чай, ч-ч-чудо, ч-ч-чудовий.

Казочка:

Ой, мені подобається!

Шептунка:

А тепер ти спробуй скласти слова в речення.

Казочка:

Добре! Шапка – тепла. Слива – смачна. Чудовий день!

Шептунка:

Молодець! А тепер – до наступного уроку.

Сцена 3. Веселий Гукальчик

(Звучить весела, гучна музика. На сцену вибігає Гукальчик.)

Гукальчик:

Привіт-привіт, усі! Я – Гукальчик, майстер голосних і гучних слів.

Казочко, тепер тобі треба навчитися говорити впевнено й чітко.

Казочка:

Як це зробити?

Гукальчик:

Повтори за мною, але голосно!

(Гукальчик називає слова, які Казочка й Словаки повторюють гучно та чітко.)

Гукальчик:

– Ма-ма, та-то, до-ро-га.

– Кіт, дім, м'яч.

– Ми всі разом – друзі!

Казочка (радісно):

Ми всі разом – друзі!

Гукальчик:

Оце голос! Тепер ти справжня жителька Країни Слів!

Сцена 4. Велике свято слів

(Усі герої збираються на сцені, звучить святкова музика.)

Розумійко:

Казочко, ти чудово впоралася! Тепер ти вмієш говорити і тихо, і гучно, і правильно.

Казочка:

Дякую вам, друзі! Тепер я точно зможу розповідати найкращі казки у світі.

Словаки разом:

Хай живе Казочка! Хай живе Країна Слів!

(Усі герої кланяються під оплески.)

Кінець

Пояснення до роботи з п'єсою

1. Репетиції:

Розділіть дітей на ролі. Додайте рухливі елементи, щоб зробити гру динамічною.

2. Артикуляційні вправи:

Перед початком кожної репетиції проводьте вправи для розігріву мовного апарату (наприклад, повторення скоромовок).

3. Залучення аудиторії:

Під час фінальної сцени можна запросити глядачів повторити кілька фраз разом із героями.

Ця п'єса допоможе дітям розвивати мовлення у веселій, казковій атмосфері.

Видання на допомогу вчителю у використанні театралізації в школі

